

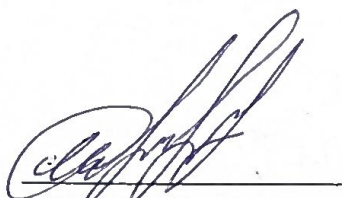
МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра обліку та аудиту

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АУДИТУ І АНАЛІЗУ
ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА»

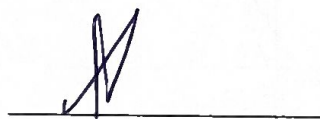
Здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня
II курсу, групи ОМФЗ-24-1 ,
спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»
освітня програма «Державний аудит;
судово-економічна експертиза у фінансових
розслідуваннях»

підпис здобувача вищої
освіти

Кондратюк М.С.

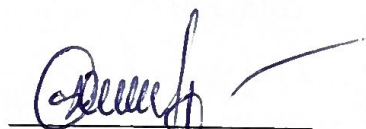
Науковий керівник

підпис

Лісовий А.В.
д.е.н., професор

Гарант освітньо-
професійної програми

підпис

Рябчук О.Г.
к.е.н., доцент

Допущено до захисту рішенням кафедри
протокол від «26» січня 2026 № 14

Завідувач кафедри

підпис

Лісовий А.В.
д.е.н., професор

Ірпінь – 2026

Реєстрація № 4 20.01.2026 [підпис]
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 20.01.2026 [підпис]
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 80/В/4 05.02.2026 [підпис]
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: [підпис] Лавренкова Ч.М.
(підпис) (ініціали, ПІБ)

Члени комісії: [підпис] Лісовий А.В.
(підпис) (ініціали, ПІБ)
[підпис] Савченко А.М.
(підпис) (ініціали, ПІБ)
[підпис] Панасюк О.В.
(підпис) (ініціали, ПІБ)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, ПІБ
ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ НАУКОВИМ КЕРІВНИКОМ				
1. Зміст роботи (наукова і практична значимість роботи, її наукова новизна, глибина дослідження, здатність екстраполяції теоретичних висновків до практичних ситуацій, наявність сильних і слабких сторін, логічність та послідовність викладення матеріалу тощо)	від 0 до 30	24	✓	
2. Рівень підготовки здобувача (володіння професійною термінологією, вміння здійснювати аналіз, приймати рішення, вносити пропозиції тощо)	від 0 до 10	8	✓	
3. Ставлення здобувача до виконуваної роботи (дотримання календарного плану, урахування пропозицій зауважень наукового керівника, оформлення роботи тощо)	від 0 до 10	8	✓	
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	40	✓	

ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ

1. Доповідь	від 0 до 10	10		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	25		
4. Апробація (участь у конференціях, публікація статті)	від 0 до 10			
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	40		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	80		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підписи)
80	B	C	05.02.	А.С.В. [підписи]

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	CX	2 (незадовільно)

АНОТАЦІЯ

«ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АУДИТУ І АНАЛІЗУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА»

Мета роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні організаційно-методичних засад обліку, аналізу та аудиту доходів і витрат підприємства та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи управління фінансовими результатами в умовах воєнного стану на прикладі ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА».

Завданнями роботи є систематизація теоретичних підходів до визначення економічної сутності доходів і витрат та їх класифікації; проведення організаційно-економічної характеристики та SWOT-аналізу ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА»; здійснення аудиту доходів і витрат та узагальнення його результатів;

Предметом дослідження є теоретико-методичні та організаційно-практичні аспекти обліку, аналізу та аудиту доходів і витрат підприємства в умовах трансформації економічного середовища внаслідок воєнних дій.

Об'єктом дослідження виступають процеси формування, обліку, аналізу та аудиту доходів і витрат підприємства в умовах воєнного стану.

Базою дослідження є ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» – суб'єкт малого підприємництва, що здійснює діяльність у сфері оптової торгівлі продуктами харчування та функціонує на ринку Хмельницької області.

Інформаційною базою практичної частини дослідження стали первинні документи, облікові реєстри, фінансова звітність підприємства за 2022-2024 роки (Баланс, Звіт про фінансові результати), наказ про облікову політику, законодавчі та нормативні акти України

За результатами дослідження проведено комплексний аналіз динаміки та структури доходів і витрат ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА», який виявив зростання чистого доходу та збільшення чистого прибутку за період 2022-2024 років. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення системи аналітичного обліку, впровадження інструментів прогнозу аналітики, розробки методики управління дебіторською заборгованістю та посилення внутрішнього контролю. Одержані результати можуть бути використані у практичній діяльності ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» та інших суб'єктів малого підприємництва торговельної сфери при вдосконаленні організації обліку, методики аналізу фінансових результатів, системи управління дебіторською заборгованістю та процедур внутрішнього контролю.

Дипломна робота містить 84 сторінок, 12 таблиць, 2 рисунки, список використаних джерел з 27 найменувань, 3 додатки.

Ключові слова: доходи, витрати, аудит, аналіз, бухгалтерський облік, фінансові результати, рентабельність, торговельне підприємство, облікова політика, внутрішній контроль, аналітичний облік, дебіторська заборгованість.

Рік виконання дипломної роботи 2024–2025 роки.

Рік захисту роботи 2026 рік.

ANNOTATION

"ORGANIZATION AND METHODOLOGY OF AUDIT AND ANALYSIS OF ENTERPRISE INCOME AND EXPENSES"

The purpose of the work is to provide theoretical substantiation of organizational and methodological foundations for accounting, analysis, and audit of enterprise income and expenses, and to develop practical recommendations for improving the financial results management system under martial law conditions, using LLC TD "PODOLYONCHKA" as an example.

The tasks of the work include systematization of theoretical approaches to defining the economic essence of income and expenses and their classification; conducting organizational and economic characterization and SWOT analysis of LLC TD "PODOLYONCHKA"; performing audit of income and expenses and summarizing its results.

The subject of the study comprises theoretical, methodological, and organizational-practical aspects of accounting, analysis, and audit of enterprise income and expenses under conditions of economic environment transformation due to military actions.

The object of the study encompasses the processes of formation, accounting, analysis, and audit of enterprise income and expenses under martial law conditions.

The information base for the practical part of the study consisted of primary documents, accounting registers, the enterprise's financial statements for 2022-2024 (Balance Sheet, Statement of Financial Results), accounting policy order, and legislative and regulatory acts of Ukraine.

Based on the research results, a comprehensive analysis of the dynamics and structure of income and expenses of LLC TD "PODOLYONCHKA" was conducted, which revealed growth in net income and increase in net profit for the period 2022-2024. Proposals were formulated for improving the analytical accounting system, implementing predictive analytics tools, developing accounts receivable management methodology, and strengthening internal control.

The obtained results can be used in the practical activities of LLC TD "PODOLYONCHKA" and other small business entities in the trade sector when improving accounting organization, financial results analysis methodology, accounts receivable management system, and internal control procedures.

The thesis contains 84 pages, 12 tables, 2 figures, a list of references with 27 items, and 3 appendices.

Keywords: income, expenses, audit, analysis, accounting, financial results, profitability, trading enterprise, accounting policy, internal control, analytical accounting, accounts receivable.

Year of thesis completion: 2024–2025.

Year of defense: 2026

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

(підпис)

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти Кондратюк М.С. після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «__» _____ 202_ р. № __ допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Лісовий А.В.
(прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ ДОХОДІВ І ВИТРАТ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	11
1.1. Економічна сутність та класифікація доходів і витрат підприємства.....	11
1.2. Методичні засади аналізу та аудиту доходів і витрат підприємства.....	18
1.3 Організаційно-економічна характеристика та SWOT-аналіз ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА».....	28
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ДОХОДІВ І ВИТРАТ ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА».....	42
2.1 Організація і методика обліку доходів і витрат ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА».....	42
2.2 Комплексний аналіз структури та динаміки доходів і витрат ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА».....	49
2.3 Методика проведення аудиту доходів і витрат та узагальнення його результатів на ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА».....	67
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ АУДИТУ І АНАЛІЗУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА.....	73
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕД.....	81
ДОДАТКИ.....	84

ВСТУП

В умовах повномасштабного воєнного стану національна економіка зазнала безпрецедентних викликів, що кардинально змінили умови функціонування вітчизняних підприємств. Руйнування виробничої інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів, масова міграція населення, втрата частини ринків збуту та інфляційні процеси створили надзвичайно складне середовище для ведення господарської діяльності. У цих екстремальних умовах питання ефективного управління фінансово-господарською діяльністю підприємств набуває не просто стратегічного, а виживального значення, оскільки від якості та своєчасності управлінських рішень безпосередньо залежить здатність суб'єктів господарювання зберегти операційну спроможність, адаптуватися до нових реалій та забезпечити фінансову стійкість.

Центральне місце в системі антикризового управління підприємством займають доходи та витрати як основоположні економічні категорії, що визначають фінансовий результат діяльності та формують критично важливу інформаційну базу для прийняття оперативних і стратегічних рішень в умовах невизначеності. Воєнний стан спричинив драматичні зміни в структурі та динаміці як доходів, так і витрат підприємств. Багато підприємств зіткнулися зі значним скороченням доходів внаслідок падіння купівельної спроможності населення, втрати частини клієнтської бази через міграційні процеси, неможливості роботи на тимчасово окупованих територіях та обмеження експортних можливостей. Підприємства змушені нести додаткові витрати, пов'язані з забезпеченням безпеки персоналу, функціонуванням в умовах енергетичної кризи, перебудовою логістичних маршрутів, підвищенням вартості сировини та матеріалів, а також відновленням пошкодженої інфраструктури.

У цьому контексті достовірність та повнота інформації про доходи і витрати набуває особливого, життєво важливого значення для підприємств, які

функціонують на межі фінансової стійкості. Об'єктивна фінансова звітність стає не просто інструментом інформування зацікавлених сторін, а критичним елементом виживання бізнесу, оскільки на її основі приймаються рішення про можливість продовження діяльності, необхідність реструктуризації боргів, доцільність залучення кредитних ресурсів чи участі в державних програмах підтримки бізнесу. Власники, кредитори, інвестори та державні органи потребують максимально точної інформації про реальний фінансовий стан підприємства для оцінки ризиків та перспектив його функціонування.

Саме тому особливого значення в умовах воєнного стану набувають аудит та аналіз доходів і витрат як ключові інструменти верифікації достовірності облікової інформації та виявлення внутрішніх резервів підвищення ефективності діяльності підприємства в кризових умовах. Аудит забезпечує незалежну професійну оцінку відповідності обліку нормативним вимогам, коректності відображення специфічних воєнних витрат, правильності визнання доходів в умовах зростання дебіторської заборгованості та виявлення системних недоліків, які в кризових умовах можуть мати фатальні наслідки. Аналіз дозволяє дослідити трансформацію структури доходів і витрат під впливом воєнних обставин, ідентифікувати критичні точки витратності, оцінити адаптивність бізнес-моделі до нових реалій та виявити можливості оптимізації операційної діяльності.

Актуальність теми дослідження також посилюється тим фактом, що значна кількість українських підприємств, попри всі виклики воєнного часу, демонструють неабияку стійкість та здатність адаптуватися до нових умов. Дослідження досвіду таких підприємств, аналіз їх стратегій управління доходами та витратами, виявлення факторів успішної адаптації має важливе практичне значення для формування методичних рекомендацій, які можуть бути використані іншими суб'єктами господарювання. Особливий інтерес становлять малі підприємства торгівлі, які завдяки своїй гнучкості, здатності швидко реагувати на

зміни ринкового середовища та меншій організаційній інерції часто виявляються більш адаптивними до кризових умов, ніж великі корпоративні структури.

Об'єктом дослідження є процеси формування, обліку, аналізу та аудиту доходів і витрат підприємства в умовах воєнного стану.

Базою дослідження є ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» – суб'єкт малого підприємництва, що здійснює діяльність у сфері оптової торгівлі продуктами харчування та функціонує на ринку Хмельницької області

Предмет дослідження Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методичних та організаційних аспектів аудиту і аналізу доходів та витрат в умовах трансформації економічного середовища внаслідок воєнних дій на прикладі ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА».

Методи дослідження У процесі дослідження застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Метод аналізу та синтезу використано для вивчення теоретичних підходів до визначення економічної сутності доходів і витрат. Системно-структурний підхід застосовано при дослідженні організації облікової системи підприємства. Горизонтальний та вертикальний аналіз використано для оцінки динаміки та структури доходів і витрат ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА». Факторний аналіз застосовано для визначення впливу окремих чинників на фінансові результати. Коефіцієнтний метод використано при розрахунку показників рентабельності та ліквідності. Методи аудиторської перевірки (документальна перевірка, аналітичні процедури, вибіркове тестування) застосовано для оцінки достовірності облікової інформації. SWOT-аналіз використано для стратегічної діагностики підприємства.

Джерелами інформації для дослідження слугували законодавчі та нормативні акти України з питань бухгалтерського обліку, фінансової звітності та аудиту, Інформаційною базою практичної частини дослідження стали первинні документи, облікові реєстри, фінансова звітність ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» за

2022 -2024 роки (Баланс (форма №1), Звіт про фінансові результати (форма №2)),
наказ про

Наукова новизна роботи полягає в узагальненні теоретико-методичних підходів до організації обліку, аналізу та аудиту доходів і витрат підприємства з урахуванням специфіки функціонування малого бізнесу в умовах воєнного стану та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи управління фінансовими результатами торговельних підприємств.

Практична значущість роботи визначається можливістю застосування розроблених рекомендацій щодо удосконалення організації аналітичного обліку, методики аналізу фінансових результатів, системи управління дебіторською заборгованістю та процедур внутрішнього контролю в практичній діяльності ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» та інших суб'єктів малого підприємництва торговельної сфери. Впровадження запропонованих заходів дозволить підвищити якість облікової інформації, забезпечити більш обґрунтоване прийняття управлінських рішень та посилити фінансову стійкість підприємства.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ ДОХОДІВ І ВИТРАТ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Економічна сутність та класифікація доходів і витрат підприємства

В сучасних економічних умовах, що характеризуються високим рівнем конкуренції та нестабільності зовнішнього середовища, головним фактором успішного функціонування підприємства є ефективне управління його фінансово-господарською діяльністю. Центральне місце в системі управління підприємством займають доходи та витрати, які є не лише основними показниками діяльності, але й важливими економічними категоріями, що відображають результативність господарських процесів та ефективність прийнятих управлінських рішень. Важливість дослідження економічної сутності доходів і витрат обумовлена їх безпосереднім впливом на формування фінансових результатів підприємства, його інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність. В умовах ринкової економіки саме через призму співвідношення доходів і витрат визначається ефективність використання наявних ресурсів, обґрунтованість цінової політики, доцільність здійснення певних видів діяльності та перспективи подальшого розвитку підприємства.

Теоретичне осмислення сутності доходів і витрат пройшло тривалий шлях еволюції, починаючи від простого розуміння їх як грошових надходжень та видатків до складних економічних категорій, що характеризують різні аспекти діяльності підприємства.

Ці категорії були предметом широких дискусій серед представників різних економічних шкіл і течій. Різні погляди на визначення категорій «дохід» та «витрати» представлено в табл. 1.1 та табл. 1.2 відповідно.

Тлумачення економічної сутності категорії «дохід» представниками різних
економічних шкіл

Економічні школи	Тлумачення економічної сутності категорії доходу
Класична економічна теорія (У. Петті, А. Сміт, Ж.Б. Сей, Д. Рікардо)	Джерело вигоди виявлялося не тільки на стадії виробництва продукції у формі скорочення витрат, а й у процесі обміну товарами у формі збільшення обсягу продажів. Звідси випливало, що будь-яка суспільно корисна праця могла сприяти зростанню доходу.
Маржиналістська економічна теорія (Е. Бем-Баверк, Л. Вальрас, У. Дже-вонс, В. Парето, І. Фішер, Дж. Хікс)	Ця економічна теорія досліджувала проблему формування доходу не з боку пропозиції, через витрати, як це робила класична школа, а з боку попиту, через ставлення людини до речі, що виявляється у сфері особистого споживання й обміну. Вихідним було положення про те, що на дохід впливають не тільки особисті інтереси виробника, а й інтереси споживачів товарів і послуг.
Неокласична маржиналістська теорія (М. Блауг)	Основний акцент економіст МаркБлауг робить власне на теорії доходів з позиції макроекономіки, розвитку продуктивних сил і виробничих відносин, не визнаючи теорію зарплати, прибутку, ренти й відсотка основою цього питання.
Кейнсіанська економічна теорія (Дж. М. Кейнс)	Кейнсіанська концепція розглядала як додаткове джерело доходу мотиви поведінки індивідів: «виникнення й рух доходу можуть бути пов'язані з поведінкою людей». Джон Мейнард Кейнс стверджував, що економічна система має потребу в державному регулюванні.
Неокласична економічна теорія (Дж. Кларк, А. Пігу, Ф. Хайєк, Г. Хаберлер)	Джон Бейтс Кларк дав пояснення створенню доходів. Вчений – неокласик сформулював закон природного порядку: «Кожному фактору – певна частка в продукті й кожному – відповідна винагорода – ось природний закон розподілу».

Джерело: складено автором на основі [1]

Тлумачення економічної сутності категорії «витрати» представниками
різних економічних шкіл

Теорія / представники	Сутність теорії
Теорія абсолютних переваг / витрат В. Петті, П. Буагільбер, А. Сміт, Д. Рікардо	Величина вартості визначається затратами праці на виробництво продукції (за А. Смітом – заробітна плата, прибуток та рента; за Д. Рікардо – заробітна плата, прибуток та витрачені засоби виробництва)
Теорія трудової вартості / ресурсності К. Маркс, Т. Мальтус	За К. Марксом, витрати виробництва – видатки на виробництво, які несе підприємство задля створення товарів і наступного отримання прибутку; витрати обігу – витрати, пов'язані з процесом реалізації товарів. За Т. Мальтусом, до витрат виробництва слід включати прибуток на авансований капітал, витрати живої та уречевленої праці.
Теорія цін А. Маршалл, П. Самуельсон	Ціна товару визначається попитом та пропозицією, в короткостроковій перспективі попит формує ціну на основі граничної корисності, а пропозиція – на основі витрат виробництва. Витрати – витрачена на виробництво товарів праця, вкладений капітал та земля, яка використовується під час виробництва
Теорія цін А. Маршалл, П. Самуельсон	Ціна товару визначається попитом та пропозицією, в короткостроковій перспективі попит формує ціну на основі граничної корисності, а пропозиція – на основі витрат виробництва. Витрати – витрачена на виробництво товарів праця, вкладений капітал та земля, яка використовується під час виробництва

Джерело: складено автором на основі [1]

Еволюція економічних уявлень про доходи та витрати відображає поступовий перехід від філософських ідей вартості до практичних інструментів вимірювання результатів діяльності підприємств. Якщо ранні економічні школи розглядали ці категорії переважно з позицій виробництва, обміну чи розподілу, то з розвитком фінансових ринків і системи господарського обліку вони набули чітко

прикладного змісту. У ХІХ–ХХ століттях відбувається інституціоналізація понять «дохід» і «витрати» у бухгалтерській практиці, що стало основою для формування сучасних стандартів обліку та фінансової звітності. Саме ця еволюція теоретичних поглядів зумовила необхідність нормативного закріплення відповідних категорій у національних і міжнародних системах бухгалтерського регулювання

У національній та міжнародній практиці категорія «Дохід» та «Витрати» отримали нормативне закріплення, що забезпечує їх уніфіковане трактування в обліковій системі. НП(С)БО 15 «Дохід» трактує це як збільшення активу або зменшення зобов'язань, що обумовлює зростання власного капіталу (за виключенням зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена [2], а МСБО 18 «Дохід» вважає, що це валове надходження економічних вигод протягом періоду, що виникає під час звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає внаслідок такого надходження, а не внаслідок внесків учасників власного капіталу [3]. Можна констатувати, що за НП(С)БО 15 доходи мають покривати витрати, які понесені у зв'язку з їх отриманням, та разом і зобов'язання, а МСБО 18 «Дохід» робить акцент не лише на надходженні активів, а й на підвищенні їх вартості. Вказана розбіжність впливає на методику відображення господарських операцій, що пов'язані з доходами підприємств, під час ведення обліку за національними та міжнародними стандартами.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 16 «Витрати» визначає витрати як зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, яке призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками) [4]. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО) розглядає витрати як зменшення економічних вигод протягом облікового періоду у формі вибуття чи амортизації активів або у формі виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, за винятком зменшення,

пов'язаного з виплатами учасникам [5]. Порівнюючи ці визначення, можна констатувати їх концептуальну схожість: обидва стандарти пов'язують витрати зі зменшенням економічних вигод та власного капіталу. Проте НП(С)БО 16 більш чітко структурує механізм виникнення витрат через вибуття активів або збільшення зобов'язань, тоді як міжнародні стандарти акцентують увагу на часовому аспекті - виникненні витрат протягом облікового періоду.

Незважаючи на методологічні відмінності між національними та міжнародними стандартами обліку, обидва підходи спрямовані на забезпечення достовірного відображення руху економічних вигод підприємства. У сучасних умовах господарювання саме через оптимальне співвідношення доходів і витрат досягається головна мета діяльності підприємства - максимізація прибутку та забезпечення сталого економічного розвитку. Ефективне управління доходами та витратами потребує не лише їх чіткого обліку та класифікації, але й систематичного аналізу динаміки, структури та факторів впливу, що визначає необхідність подальшого дослідження методичних засад аналізу та аудиту цих найважливіших показників фінансово-господарської діяльності підприємства.

Таблиця 1.3

Облікова класифікація доходів та витрат за НП(С)БО та МСБО

Облікова категорія	НП(С)БО	МСБО
Доходи	- дохід від реалізації; - чистий дохід від реалізації; - інші операційні доходи; - дохід від фінансової діяльності; - інші доходи	- від реалізації товарів; - від надання послуг; - внаслідок використання третіми сторонами активів суб'єкта господарювання
Витрати	- виробничі(собівартість продукції); - операційні (адміністративні, збутові тощо); - фінансові; - втрати від участі в капіталі - інші витрати	- за елементами(амортизація, матеріальні, трудові тощо); - за функціями(собівартість продукції, збутові, адміністративні, інші ;

Джерело : складено автором на основі [2, 3, 4, 5]

Попри те, що національні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку визначають загальні підходи до відображення доходів і витрат у фінансовій звітності, практична діяльність підприємства вимагає глибшого, управлінського осмислення цих категорій. Саме тому, поряд із регламентованою обліковою класифікацією, у сучасній економічній науці та практиці все більшого значення набуває їх економічна або управлінська класифікація, яка розкриває роль доходів і витрат у процесі прийняття управлінських рішень та забезпечує ефективність функціонування підприємства.

Економічна класифікація доходів і витрат ґрунтується на взаємозв'язку між господарськими процесами, результатами діяльності та чинниками, що впливають на їх зміну. Її метою є не лише групування показників для облікових потреб, а й створення інформаційної бази для аналізу, планування, контролю й оцінки ефективності управлінських рішень. Така класифікація дозволяє виявити структуру витрат, визначити основні джерела формування доходів, встановити співвідношення між ними та забезпечити стабільне зростання прибутковості підприємства.

З позицій управління витрати розглядаються як інструмент впливу на прибутковість. У цьому контексті важливо розрізняти витрати, що залежать від обсягу виробництва чи реалізації, та ті, що залишаються постійними в межах певного періоду. Змінні витрати прямо пропорційно реагують на зміну обсягів діяльності, тоді як постійні формують базовий рівень витрат підприємства. Розуміння їх поведінки дає змогу керівництву визначати точку беззбитковості, прогнозувати маржинальний дохід і приймати рішення щодо оптимального обсягу виробництва. Натомість змішані витрати поєднують у собі риси обох груп, що потребує окремого аналітичного підходу.

Крім того, у системі управління важливим є виділення витрат за ступенем їх контролюваності. Контрольовані витрати характеризують ділянки діяльності, на які менеджери можуть безпосередньо впливати, тоді як неконтрольовані

формується незалежно від їхніх рішень (наприклад, відсотки за кредитами або податкові платежі). Такий підхід є основою для формування центрів відповідальності, де кожен керівник відповідає за певну групу витрат чи доходів, що забезпечує внутрішню прозорість і підвищує дисципліну у витрачанні ресурсів.

Не менш важливим аспектом є поділ витрат за їх релевантністю, тобто за ступенем впливу на майбутні рішення. Релевантні витрати - це ті, які змінюються залежно від обраного варіанту дій, тоді як нерелевантні залишаються сталими і не мають впливу на кінцевий результат. Аналіз релевантності допомагає керівництву оцінити доцільність певних проєктів, виявити неефективні витрати та уникнути помилкових рішень, що ґрунтуються на минулих, уже понесених витратах.

Суттєве значення в системі управління має також розмежування доходів і витрат за способом їх віднесення до конкретних об'єктів обліку. Прямі витрати можна безпосередньо співвіднести з певним видом продукції, замовленням або проєктом, тоді як непрямі потребують розподілу за допомогою спеціальних баз. Від коректності цього процесу залежить точність калькулювання собівартості, формування цінової політики й оцінка рентабельності окремих напрямів діяльності.

З управлінської точки зору доходи підприємства також підлягають деталізації. Їх розподіляють на операційні, фінансові та інші, що відображає різні джерела формування прибутку. Такий поділ дає змогу визначити основні драйвери прибутковості, зокрема, співвідношення між доходами від основної діяльності та результатами фінансових операцій. У практиці ТОВ «Подоляночка» аналіз структури доходів дозволяє виявити, які напрями реалізації продукції приносять найбільший економічний ефект, і відповідно визначити пріоритети інвестиційних рішень.

Отже, економічна (управлінська) класифікація доходів і витрат є не лише інструментом внутрішнього контролю, а й основою ефективного стратегічного управління. Вона дає змогу побудувати систему інформаційного забезпечення, яка

поєднує аналітичну, контрольну й прогностичну функції, забезпечуючи обґрунтованість управлінських рішень. Саме така інтегрована модель управління доходами й витратами стає запорукою стабільного розвитку підприємства в умовах динамічного ринкового середовища.

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що доходи та витрати є взаємопов'язаними категоріями, від яких безпосередньо залежить фінансовий результат діяльності підприємства [16 с. 55]. Їх економічна сутність та класифікація створюють теоретичну основу для подальшого аналізу ефективності господарських процесів і оцінки результатів управління. Враховуючи зазначене, доцільним є подальше дослідження методичних засад аналізу та аудиту доходів і витрат, адже саме ці процеси забезпечують перевірку достовірності облікових даних, виявлення резервів підвищення прибутковості та формування інформаційної бази для стратегічного управління підприємством

1.2. Методичні засади аналізу та аудиту доходів і витрат підприємства

Методологічною основою аналізу доходів і витрат виступає сукупність фундаментальних принципів, що визначають підходи до дослідження економічних явищ. До них належать принципи об'єктивності (неупередженість оцінок), системності (розгляд об'єкта як цілісної сукупності взаємопов'язаних елементів), достовірності (використання перевірених даних), порівнянності (можливість зіставлення показників) і комплексності (всебічне охоплення факторів впливу). Ці принципи визначають послідовність аналітичних процедур і забезпечують одержання результатів, придатних для управлінських цілей.

Реалізація зазначених принципів потребує формування відповідної інформаційної бази, яка є фундаментом аналітичного дослідження. Інформаційне забезпечення аналізу формується на підставі даних фінансової звітності підприємства: форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», форми №2 «Звіт

про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», форми №3 «Звіт про рух грошових коштів», а також внутрішніх управлінських звітів, аналітичних реєстрів бухгалтерського обліку, первинних документів та планово-нормативних матеріалів. Доповненням до цих джерел слугує галузева статистична інформація, яка дозволяє здійснювати порівняльний аналіз показників підприємства з середньогалузевими значеннями. Аналіз доходів і витрат передбачає застосування специфічного методичного інструментарію. Серед основних методів аналітичного дослідження виділяють горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний, факторний та порівняльний аналіз, кожен з яких виконує свою специфічну функцію в системі комплексного дослідження.

Першим етапом оцінювання доходів і витрат є горизонтальний аналіз, який дає змогу дослідити зміни фінансових показників у часі, встановити тренди розвитку та виявити потенційно небезпечні відхилення. Методика горизонтального аналізу ґрунтується на порівнянні показників за декілька періодів, що дозволяє визначити абсолютні та відносні зміни. Такий підхід забезпечує розуміння загального напрямку розвитку підприємства, дозволяє оцінити стабільність фінансових потоків, визначити сезонність коливань та перевірити реалістичність планових прогнозів. Горизонтальний аналіз є логічною відправною точкою, оскільки формує загальну картину змін і створює підґрунтя для подальшого детального дослідження причин цих змін.

Продовженням горизонтального аналізу виступає вертикальний аналіз, який дозволяє перейти від оцінки динаміки до розуміння внутрішньої структури фінансових показників. Якщо горизонтальний аналіз відповідає на питання «як змінювались доходи та витрати?», то вертикальний дає відповідь «з чого саме вони складаються?». Вертикальний аналіз досліджує питому вагу окремих статей у загальному обсязі доходів чи витрат, дозволяючи виявити ключові структурні дисбаланси, визначити високозатратні або недостатньо прибуткові напрямки діяльності, а також оцінити раціональність використання ресурсів. Структурний

підхід відіграє важливу роль у побудові аналітичної моделі підприємства, оскільки саме від структури витрат та доходів залежить маржинальність діяльності, обсяг прибутку та фінансова стійкість.

Логічним продовженням структурного аналізу є факторний аналіз, який дозволяє перейти від констатації фактів до пояснення причин зміни показників. Мета факторного аналізу полягає у кількісному оцінюванні впливу окремих чинників на результативний показник, зокрема на доходи або витрати підприємства. У процесі факторного аналізу використовуються детерміновані моделі, що дають змогу розкласти зміну доходу на вплив окремих елементів, таких як обсяг реалізації, ціна продукції, асортимент, собівартість та інші параметри. Загальна модель для оцінки зміни доходу представлена у формулі (1.1):

$$\Delta D = \Delta Q \times P_0 + \Delta P \times Q_1, \quad (1.1)$$

де ΔD - зміна доходу (виручки) від реалізації продукції за аналізований період;

ΔQ - зміна обсягу реалізації продукції;

P_0 - зміна ціни реалізації продукції;

Q_1 - обсяг реалізації продукції у звітному періоді.

Дана модель дозволяє визначити, яка частина зміни доходу зумовлена кількісними, а яка - ціновими чинниками. Факторний аналіз забезпечує глибоке розуміння механізмів формування доходів і розкриває внутрішні резерви, які можуть бути використані для підвищення фінансової результативності.

Отримані результати доцільно підсилити порівняльним аналізом, який забезпечує зовнішню оцінку діяльності підприємства. Порівняльний аналіз включає зіставлення показників підприємства з галузевими стандартами, середніми значеннями на ринку, даними найближчих конкурентів, а також порівняння фактичних показників з плановими або нормативними. Якщо факторний аналіз дозволяє оцінити внутрішні причини змін, то порівняльний розкриває конкурентні позиції підприємства та його адаптивність до ринкового середовища.

Поряд із традиційними методами аналізу, такими як горизонтальний, вертикальний, факторний чи порівняльний, у сучасних умовах господарювання зростає важливість використання інструментів управлінського аналізу, які дозволяють не лише констатувати зміни у доходах і витратах, а й оцінювати їх поведінку залежно від обсягів діяльності, цінової політики, структури витрат та конкурентного середовища [17, с. 347-353]. Це зумовлює необхідність доповнення методичних засад аналізу підприємства такими інструментами, як CVP-аналіз і маржинальний аналіз.

Таблиця 1.4

Традиційні методи аналізу фінансового стану підприємства

Приєм аналізу	Суть прийому
Горизонтальний (тимчасовий) аналіз	Передбачає порівняння окремих статей фінансової звітності з відповідними показниками попереднього періоду
Вертикальний (структурний) аналіз	Визначення частки кожного елемента звітності у загальній валюті балансу
Трендовий аналіз	Орієнтований на виявлення довгострокових змін (тренду) через порівняння фінансових показників за кілька попередніх звітних періодів
Аналіз відносних показників (коефіцієнтів)	Розрахунок коефіцієнтів, що забезпечує комплексне уявлення про ліквідність підприємства, його рентабельність, інтенсивність використання ресурсів, а також загальний рівень ділової активності. Оцінка цих коефіцієнтів дає змогу глибше зрозуміти фінансову стабільність підприємства, ніж просте зіставлення абсолютних величин.
Порівняльний аналіз	Співставлення фінансових показників підприємства з еталонними значеннями, середньогалузевими нормативами або результатами діяльності прямих конкурентів
Факторний аналіз	Встановлення причинно-наслідкових зв'язків між змінними та дослідження ступеня впливу окремих чинників на кінцевий результат. У такому аналізі застосовуються як детерміновані методи, що враховують послідовність впливу факторів у часі, так і стохастичні моделі, в яких розгляд взаємодій не має жорстко визначеної часової логіки

Джерело: складено автором на основі [9, с. 110]

CVP-аналіз - це система управління підприємством, що інтегрує в собі різні підсистеми і методи управління і підкоряє їх досягненню єдиної мети. Для

управління процесом оптимізації результатів діяльності CVP-аналіз повинен використовувати методи обліку, аналізу, контролю, стратегічного та оперативного планування і управління, економіки підприємства, економікоматематичних методів і т.д [10, с.73]. Цей аналіз націлений на дослідження взаємозв'язку між обсягом виробництва, витратами та прибутком. Він базується на поділі витрат на постійні та змінні, що дає змогу визначити маржинальний дохід, розрахувати точку беззбитковості та оцінити рівень операційного ризику. Точка беззбитковості визначається формулою (1.2):

$$ТБ = \frac{\text{Постійні витрати}}{\text{Маржинальна рентабельність}}, \quad (1.2)$$

Точка беззбитковості є одним із ключових індикаторів операційної ефективності підприємства, оскільки визначає мінімальний обсяг реалізації, за якого сума доходів дорівнює сумі постійних та змінних витрат [18, с.98-102]. Досягнення цього рівня означає відсутність прибутку, але й відсутність збитків, що дозволяє оцінити базову стійкість бізнес-моделі підприємства. Аналіз точки беззбитковості дає змогу визначити критичні обсяги виробництва, оцінити можливість покриття витрат у разі зміни ринкових умов та встановити допустимі межі зниження виручки без втрати фінансової рівноваги.

Важливим практичним значенням точки беззбитковості є можливість моделювання різних сценаріїв діяльності підприємства. Зміна ціни реалізації, обсягу виробництва, рівня змінних витрат чи величини постійних витрат безпосередньо впливає на положення критичної точки. Це дає змогу керівництву оцінювати ступінь операційного ризику, визначати необхідний рівень завантаження виробничих потужностей та обґрунтовувати управлінські рішення щодо оптимізації витрат або перегляду цінової політики.

Для підприємств, які працюють у динамічному та конкурентному середовищі, таких як ТОВ ТД «Подоляночка», цей показник є важливим елементом стратегічного планування і контролю.

З огляду на те, що розрахунок точки безбитковості ґрунтується на визначенні маржинального доходу та маржинальної рентабельності, логічним продовженням аналізу є застосування маржинального підходу. Саме маржинальний аналіз дозволяє деталізувати співвідношення між доходами та змінними витратами, оцінити внесок кожного виду продукції у формування загального фінансового результату та визначити найбільш прибуткові напрямки діяльності. Цей підхід забезпечує глибше розуміння структури витрат і дає змогу приймати обґрунтовані рішення щодо асортиментної, виробничої та цінової політики підприємства.

Отже, методичні засади аналізу доходів і витрат ґрунтуються на поєднанні традиційних аналітичних інструментів: горизонтального, вертикального, коефіцієнтного та факторного аналізу з сучасними підходами управлінського аналізу, такими як CVP-аналіз, визначення точки безбитковості та маржинальний аналіз.

Проте аналіз сам по собі не може гарантувати достовірності вихідних даних, що зумовлює необхідність проведення аудиторської перевірки облікової інформації про доходи та витрати підприємства.

Метою аудиту операцій з обліку доходів і витрат операційної діяльності є встановлення достовірності даних первинних документів щодо визначення витрат та визнання доходів та формування фінансових результатів, повноти та своєчасності відображення первинних даних в зведених документах та облікових регістрах, правильності ведення обліку таких витрат та доходів операційної діяльності та його відповідності прийнятій обліковій політиці, достовірності відображення доходів та визначення результатів діяльності у звітності господарюючого суб'єкта, відповідності методики обліку та оподаткування операцій з обліку доходів від реалізації, інших операційних доходів, що застосовуються на підприємстві, чинним нормативним документам України за період, що перевіряється.

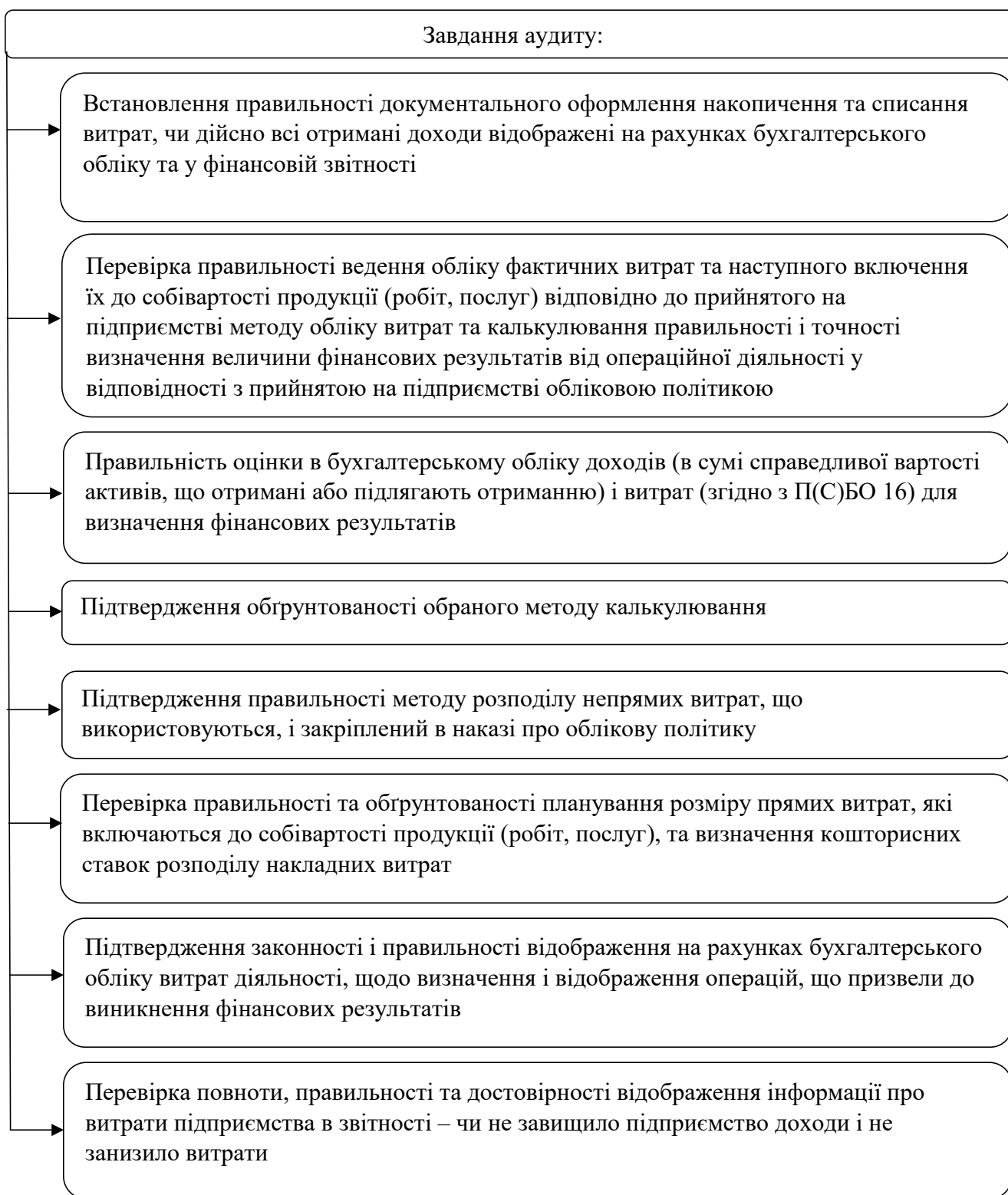

Рис. 1.1. Завдання аудиту доходів і витрат операційної діяльності
 Джерело: складено автором на основі [6]

Оскільки формування доходів і витрат охоплює значний обсяг різноманітної інформації, аудитор повинен опиратися на широкий комплекс документів, які слугують джерелом аудиторських доказів. Важливо не лише наявність документів, а й їх якість, повнота, структурованість та відповідність законодавчим вимогам. З огляду на це, доцільно класифікувати документи за групами, що формують основу аудиторської перевірки

Таблиця 1.5

Основні документи, що застосовуються під час аудиту доходів і витрат

Група документів	Приклади
Первинні документи	Накладні, видаткові ордери, акти виконаних робіт, товарно-транспортні накладні, акти наданих послуг
Документи з облікової політики	Наказ про облікову політику, методика розподілу витрат, порядок визнання доходів і витрат
Регістри бухгалтерського обліку	Журнали-ордери, відомості, оборотні відомості, картки рахунків
Фінансова звітність	Баланс, Звіт про фінансові результати, примітки
Податкова звітність	Декларація з ПДВ, декларація з податку на прибуток
Внутрішні управлінські матеріали	Бюджети, калькуляції, плани продажів
Зовнішні підтвердження	Акти звірки, банківські виписки, інвентаризаційні описи

Джерело: складено автором на основі [7]

Представлена класифікація документів підкреслює комплексність аудиторської перевірки. Проте наявність документів є лише передумовою, тоді як сам процес аудиту потребує чіткого методологічного підходу. Тому наступним елементом кваліфікованої перевірки є поетапна організація аудиту, що забезпечує системність і послідовність усіх процедур. Етапи аудиту доходів і витрат формуються відповідно до вимог Міжнародних стандартів аудиту (МСА), які регламентують методику планування, виконання та узагальнення результатів перевірки.

Етапи аудиту доходів і витрат підприємства

Етапи аудиту	Зміст роботи	Відповідн і МСА
Планування аудиту	Аналіз діяльності підприємства, ознайомлення з обліковою політикою, визначення ризиків, формування програми аудиту.	МСА 300, МСА 315
Оцінка внутрішнього контролю	Вивчення процедур контролю, тестування системи документообігу, перевірка ефективності авторизації операцій.	МСА 330
Процедур и по суті	Документальна перевірка доходів і витрат, арифметичні перевірки, підтвердження сальдо дебіторів і кредиторів.	МСА 500, 505
Аналітичн і процедури	Оцінка тенденцій, співставлення даних, аналіз маржинальності, виявлення аномалій.	МСА 520
Формування аудиторського висновку	Узагальнення, оцінка суттєвості, підготовка висновку та рекомендацій.	МСА 700

Джерело: складено автором на основі [8]

Аналіз етапів аудиту свідчить, що перевірка доходів і витрат є не просто технічним процесом зіставлення документів - це комплексна система оцінки ризиків, контролю, достовірності та логічної узгодженості інформації. Саме тому МСА відіграють надзвичайно важливу роль, забезпечуючи єдину методологічну базу для формування аудиторської думки.

Кожен етап аудиту має власні цілі та специфіку. Наприклад, планування аудиту відповідно до МСА 300 передбачає розробку індивідуальної програми, що враховує особливості підприємства, структуру його доходів та витрат, рівень внутрішнього контролю та ризики суттєвих викривлень. Згідно з МСА 315, аудитор повинен ідентифікувати ризики недостовірного відображення доходів і витрат, що найбільш актуально в умовах застосування принципу нарахування [19 с. 84-91].

Перевірка системи внутрішнього контролю згідно з МСА 330 є ключовим моментом, оскільки дозволяє визначити, які ділянки обліку потребують глибшого

дослідження. Якщо система контролю є слабкою, аудитор розширює обсяг тестів по суті. Натомість за наявності ефективних процедур він може зменшити вибірку документів без втрати якості доказів.

Особливої уваги потребує аудит доходів, оскільки відповідно до МСА 240 саме визнання доходів вважається однією з найбільш ризикових сфер щодо шахрайства. Тому аудитор має оцінювати не лише документальне підтвердження, а й економічну сутність операцій, відповідність критеріям МСФЗ 15, коректність моменту визнання та можливість маніпулювання обсягами реалізації.

Аудит витрат, своєю чергою, передбачає оцінку правильності формування собівартості, обґрунтованість витрат, перевірку оцінкових значень (МСА 540), а також аналіз правомірності застосованих методів розподілу витрат. Значною є роль перевірки запасів (МСА 501), оскільки вони безпосередньо впливають на собівартість реалізованої продукції.

Загалом аудит доходів і витрат формує підґрунтя для підвищення якості внутрішнього контролю, забезпечення прозорості фінансової звітності та удосконалення управління фінансовими результатами. Результати перевірки використовуються не лише для підтвердження достовірності, але й для виявлення системних проблем, розробки рекомендацій, оптимізації облікових процесів та підвищення ефективності діяльності підприємства.

Дослідження методичних засад свідчить, що ефективна оцінка доходів і витрат потребує інтеграції двох напрямів: аналітичного та контрольного. Аналітичний блок забезпечує виявлення тенденцій, структурних зрушень та факторів впливу через поєднання класичних методів (горизонтального, вертикального, факторного) із інструментами управлінського обліку (CVP-аналіз, маржинальний підхід). Контрольний блок, представлений аудитом відповідно до МСА, гарантує достовірність вихідних даних та правильність застосування облікових процедур.

Саме їх комплексне застосування формує надійну інформаційну основу для прийняття управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію фінансових результатів підприємства. Практична реалізація викладених методичних підходів потребує врахування специфіки конкретного суб'єкта господарювання, що зумовлює необхідність проведення організаційно-економічної характеристики та SWOT-аналізу діяльності підприємства.

1.3 Організаційно-економічна характеристика та SWOT-аналіз ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА»

Ефективне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства неможливе без комплексного розуміння його організаційної структури, економічних показників та стратегічного позиціонування на ринку. Перш ніж перейти до глибокого аналізу доходів і витрат, необхідно сформулювати цілісне уявлення про об'єкт дослідження, що включає характеристики організаційно-правової форми, масштабів діяльності, специфіки бізнес-моделі та ключових факторів зовнішнього середовища, які визначають умови функціонування підприємства.

ТОВ Торговий Дім «ПОДОЛЯНОЧКА» є суб'єктом малого підприємництва, зареєстрованим у формі товариства з обмеженою відповідальністю, що здійснює свою діяльність на ринку оптової торгівлі продуктами харчування. Підприємство розташоване в м. Старокостянтинів Хмельницької області, що забезпечує йому стратегічні переваги у обслуговуванні роздрібних торговельних точок, закладів громадського харчування та дрібнооптових покупців як у межах міста, так і в навколишніх районах області.

КВЕДи. Основним видом діяльності ТОВ «Подольночка» є оптова торгівля молочними продуктами, яйцями, харчовими оліями та жирами - 46.33 за КВЕД,

однак за підприємством додатково закріплені й інші види економічної діяльності, а саме (Додаток А):

- 22.22 виробництво тари з пластмасс;
- 82.92 пакування;
- 47.99 інші види роздрібно́ї торгівлі поза магазинами;
- 49.41 вантажний автомобільний транспорт.

Предметом діяльності ТОВ ТД «Подoliaночка» є:

- здійснення будь-яких правочинів, укладання договорів, контрактів, в тому числі договори купівлі-продажу, міни (бартеру), підряди, оренди, схову, доручення, здійснення інших дій, що не суперечать чинному в Україні законодавству;
- виробництво, переробка соняшникової олії у пластикову тару;
- передача юридичним та фізичним особам, а також продаж, обмін, здача в оренду, надання у тимчасове користування нерухомого майна, обладнання, власних транспортних засобів та інших матеріальних цінностей;
- очищення соняшникової олії від фузів (осад, що утворюється під час зберігання в баках світлої нерафінованої соняшникової олії, і складається з фосфатидів, олії, вологи та не жирових домішок) та воскових сполук;
- оптова та роздрібна торгівля, комісійна торгівля продовольчими та непродовольчими товарами, товарами народного споживання, супутніми товарами господарського призначення, оліями соняшниковими;
- закупівля, зберігання, переробка та реалізація олії соняшникової;
- надання автотранспортних послуг.

Коротка історична довідка. Історія досліджуваного олійного підприємства ТОВ ТД «Подoliaночка» починається у 2013 році. Товариство має самостійний баланс, рахунки в банку та печатку зі своїм найменуванням, ідентифікаційний код, бланки, фірмовий знак, а також знак для товарів і послуг.

Створення підприємства та його подальше розташування відбувається на територіях які належать для ФОП Нагнибіда Р.А. Власники ТОВ ТД «Подоляночка» взяли за основу старту стратегію оренди, найму, залучення до співпраці інших підприємств, установ, фізичних осіб підприємців та організацій.

Орендуючи складські приміщення на постійних довготривалих договорах фірма розпочала свою діяльність. До вагомих подій варто віднести залучення та винайм обладнання для фільтрації та виморозки соняшникової олії у 2013-х роках. Цей часовий проміжок варто відзначити як початок історії становлення сучасного підприємства. На сьогоднішній день ТОВ торговий дім «Подоляночка» являє собою сучасне модернізоване підприємство, продукція якого відповідає усім державним та європейським стандартам та є досить відомою на вітчизняному ринку олійно-жирового комплексу.

У період з 2013 по сьогодні підприємство здійснило досить масштабні зміни у своїй інфраструктурі: були реконструйовані та осучаснені складські приміщення з встановленням відповідних зон для зберігання продукції; побудовано новий ваговий комплекс для зважування автомобільного транспорту вантажопідйомністю в 40 тонн; проведенні масштабні ремонтні роботи за стандартами охорони праці, відремонтовано офісні приміщення та комплекс будівель та споруд для зберігання технічного обслуговування та ремонту транспортних засобів. В цей ж період відбулось розширення транспортної складової підприємства, а саме винайм техніки для поставки та відвантаження продукції. Ще одним потужним та сучасним об'єктом побудованим на території, стало встановлення місткого та масштабного терміналу для зберігання соняшникової олії.

Автоматизація виробництва на підприємстві включає в себе залучення компресорної групи та обладнання для виготовлення ПЕТ тари – видувні напівавтомати виробництва Польщі компанії «Ferrules» і «Marey» у 2016 році, а також лінія по розливу «Stanko Group» виробництва Черкаси. 2021 рік відзначився

для підприємства заключенням договору з правом майбутнього викупу автомату та напівавтомату для видуву та бутильювання соняшникової олії польського виробництва «Unimat», а також комбінованої лінії вже відомої нам «Stanko Group» для розливу великої тари (5л.).

Продукція. На даний момент підприємство успішно використовує торгові марки «Подольночка», «Подол» та «Кобудь», які представлені на ринку асортиментом продукції та включає олією соняшниковою рафінованою дезодорованою вимороженою марки П та нерафінованою вимороженою олією першого ґатунку зафасовану в ПЕТ пляшку масою нетто – від 0,75 літра до 10 літрів (0,75 л.; 0,88 л.; 0,92 л.; 1,00 л.; 1,12л.; 1,90 л.; 3,00 л.; 4,35 л.; 5,00 л.; 9,50 л. та 10,00 л.). Такий широкий вибір дозволяє задовольнити потреби широкого кола споживачів. В асортимент продукції також входить такий вид як розливна-вагова соняшникова олія, яка доступна для придбання оптовим покупцям-фасувалькам в різних тарах, серед яких: бочка, цистерна, куб, флексітанк та інші.

Також підприємство спеціалізується на випуску пластикової тари для харчових та інших продуктів.

Послуги, які надає підприємство на ринку олійно-жирового комплексу наведені нижче:

Privat label (пер. приватна марка) – належить компанії яка безпосередньо не бере участь у виробництві товарів, що виготовляються під цією маркою. Товари під приватною маркою лише виробляються на ТОВ ТД «Подольночка», але належать замовнику – власнику приватної марки.

Основними замовниками послуги виробництва продукції під власною маркою є торгові та виробничі компанії, що диверсифікують свою ринкову пропозицію за рахунок продажу товарів і послуг не власного виробництва (дані підприємства не впевнені у попиті на власну продукцію і не бажають нести суттєві витрати на обладнання), зацікавлені в зниженні ціни на ряд товарів.

Товариство надає послугу очищення, фільтрації як процесу видалення механічних домішок з рослинних олій, таких як частинки насіння, бруду, піску, металевих частинок, з метою покращення якості продукту та виморозки яку отримують в результаті видалення зі складу воскових з'єднань олії соняшникової нерафінованої для замовника.

Підприємство надійно і вчасно виконує автомобільні вантажні перевезення по Україні. Використовує вантажні автомобілі – тент, напівпричіп, довгомір MAN, DAF, SCANIA, 5, 10, 20-22 т. (тент, ізотерм, є машина з гідробортом), а також співпрацює з іншими перевізниками.

Для ефективної та ритмічної роботи підприємства організовується доставка сировини та матеріалів з різних джерел. Доставка здійснюється централізованим і децентралізованим способом. При цьому підприємство здійснює постачання як власними силами використовуючи власний транспорт або ж постачання здійснює сам виробник сировини та матеріалів.

За основу у співпраці обрані підприємства-виробники різних форм власності. Найвигіднішими для співпраці постачальниками сировини та матеріалів ТОВ ТД «Подoliaночка» є низка вітчизняних підприємств, що здійснюють діяльність на території України, до яких відносяться: ТОВ «Жадана Плюс» (м. Хорол), ТОВ «Наталка» (м. Київ), ТОВ «КЛАСТЕРФАРТ» (м. Київ), ФГ «Садки» (м. Полтава), ТОВ «Ретал Дніпро» (м. Дніпро), ТОВ «Завод Преформ» (м. Дніпро), ТОВ «ПАШВІК» (м. Вінниця) тощо.

У своїй діяльності ТОВ ТД «Подoliaночка» бере участь в операціях з давальницькою сировиною, що є досить поширеним явищем — нестача або повна відсутність виробничих потужностей для виготовлення необхідної продукції на одному підприємстві (замовник) та потреба повноцінного їх використання та забезпечення працею виробничого персоналу іншого (переробник) — є вагомою причиною для їх існування. Давальницькою сировиною для роботи на підприємстві є олія соняшникова нерафінована, що є його власністю і передаються

іншому суб'єкту господарювання (виробнику) для виробництва готової продукції такої як: олія соняшникова рафінована дезодорована виморожена марки «П». Надалі така продукція або її частина повертається власнику.

Операціями з давальницькою сировиною є операції з її переробки. Ці операції не залежать від кількості замовників та виконавців, а також етапів (операцій). Вони проводяться з метою одержання готової продукції за відповідну плату. Схема виробництва на давальницькій сировині досить проста і являє собою ланцюжок «власник сировини – переробник (виконавець) – власник готової продукції», що, із правової точки зору, є виробничою діяльністю, пов'язаної з переробкою на умовах договору підряду сировини замовника з передачею йому готової продукції.

ТОВ ТД «Подoliaночка» є клієнтом по давальницькій сировині (нерафінована соняшникова олія першого гатунку) для подальшої переробки на рафіновану олію для підприємств: ТОВ «Київський маргариновий завод», ТОВ «Олія Волині», ТОВ «СТАР ЛОГІСТИК ЛТД», ТОВ «ОЛДІ».

Збутова політика. Збут у діяльності підприємства має велике значення, оскільки забезпечує зворотний зв'язок з ринком, надає підприємству інформацію про динаміку та структуру попиту, про зміни у потребах і перевагах покупців.

Основним призначенням збутової політики є організація оптимальної збутової діяльності для ефективного продажу продукції шляхом створення мережі точок збуту, складів проміжного зберігання, пунктів технічного обслуговування, визначення маршрутів руху товарів, забезпечення транспортування, організації навантажувально-розвантажувальних робіт, забезпечення ефективного товаропросування тощо.

У збутовій діяльності ТОВ ТД «Подoliaночка» використовують такі методи збуту: Прямий – виробник продукції не вдається до послуг посередників, а постачає продукцію споживачеві з місця виробництва. Опосередкований – до організації збуту продукції виробника залучаються незалежні посередники, які

перепродують продукцію придбану з виробництва. Комбінований (змішаний) передбачає спільну участь виробника і посередника у збутовій діяльності.

На даному підприємстві надають перевагу складній системі збуту продукції, яка є багаторівневою з численними проміжними ланками: незалежними збутовими посередниками, гуртовими і роздрібними підприємствами.

Основними каналами збуту є кінцеві споживачі, оптові точки та дистриб'ютори. В основному досліджуване підприємство працює по дистриб'юторській системі, де компанії та агенти реалізують товар і виступають в якості розповсюджувачів і торговців на підставі спеціального договору на продаж, та має представників у більшості областях України. Серед них варто виділити: ТОВ «ТРАНС-ОІЛ», ТОВ «Енна ЛТД», ТОВ «Будтрейд», ПП «Балтіка», ТОВ «Вестконд», ТОВ «Афіна», ТОВ «Ревега», ПП «Фішгуд», ФОП Петрук О.В., ФОП Голобутовська Г.В., ФОП Антонюк І.М., тощо. Продукцією для продажу є як фасована, так і наливна рафінована дезодорована виморожена марки П та нерафінована виморожена олією першого гатунку.

Ринок олійно-жирового комплексу в Україні є чинен найбільшим серед інших галузей харчової промисловості, адже представлені пропозиції є продуктами першої потреби. Сучасний олійно-жировий комплекс держави включає 32 великих спеціалізованих підприємства та більше тисячі малих та середніх підприємств. Конкуренція на такому ринку є високою, тому балансування на сталих позиціях відбувається завдяки конкурентоспроможним цінам та відповідно максимальної якості запропонованої продукції.

Серед основних конкурентів варто виділити: ТОВ «Масляна» та їх торгова марка «Масляна», Приватне підприємство «Віктор і К» та торгова марка «Королівський смак», ТОВ «Гідросенд» - торгова марка «Кухар Рішельє», ФОП «Краплич» та їх торгова марка «Капелька» та ДП «Сантрейд» торгова марка «Олейна».

Враховуючи викладену організаційно-економічну характеристику, доцільним є застосування SWOT-аналізу як інструменту стратегічної діагностики, який дозволить систематизувати внутрішні сильні та слабкі сторони підприємства у контексті зовнішніх можливостей і загроз.

SWOT-аналіз (оцінка сильних і слабких сторін, можливостей та загроз) виступає одним із ключових інструментів стратегічного планування, особливо в межах ресурсно-орієнтованого підходу. Його застосування дає змогу підприємству всебічно дослідити внутрішнє та зовнішнє середовище, що є необхідною умовою формування ефективної бізнес-стратегії. Завдяки цьому методу організація може визначити основні чинники, які впливають на досягнення її цілей, і розробити оптимальні стратегічні рішення. SWOT-аналіз формує інформаційну основу для оцінювання рівня конкурентоспроможності та підготовки до потенційних загроз ринкового середовища. Аналіз таких параметрів сприяє ухваленню обґрунтованих управлінських рішень і забезпечує адаптацію стратегії до змін зовнішніх умов [11].

Таблиця 1.7

SWOT-аналіз ТОВ ТД «Подоляночка»

Внутрішнє середовище	
Сильні сторони	Слабкі сторони
Високий рівень управлінської компетентності Застосування сучасних технологій Географічне розташування Система акцій та знижок Інтернет сторінка Різновид торгових марок	Нестача капіталу Недоліки в маркетингових дослідженнях Слабка інфраструктура
Зовнішнє середовище	
Можливості	Загрози
Залучення іноземних компаній Розширення роздрібної мережі Впровадження продукції в мережеві супермаркети Розширення виробництва та номенклатури	Військові дії Посилення конкуренції Не стабільна економіка

SWOT-аналіз знаходить широке застосування у практиці різних організацій - від малих підприємств до великих транснаціональних компаній. Його використовують у найрізноманітніших сферах, зокрема під час розроблення нових продуктів, оцінювання перспектив виходу на нові ринки, а також у процесі управління змінами та ризиками в організації [12].

Ефективність застосування SWOT-аналізу залежить від конкретної ситуації та умов, у яких працює підприємство. Найбільш вагомим цей інструмент є в періоди суттєвих ринкових трансформацій або при опрацюванні нових стратегічних ініціатив. Водночас у стабільних умовах, коли зовнішнє середовище змінюється незначно, його результативність може бути менш відчутною [13].

Попри універсальність підходу, цінність SWOT-аналізу може різнитися залежно від галузі та специфіки бізнесу. Для високотехнологічних секторів, де темп інновацій та технологічних змін є високим, SWOT-аналіз відіграє важливу роль у швидкій адаптації до нових ринкових умов. У традиційних галузях цей інструмент здебільшого використовується для удосконалення існуючих процесів і підвищення ефективності діяльності [14].

Для окреслення ширшого спектра внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на підприємства, доцільно розглянути їх узагальнений перелік, поданий на рисунку.

SWOT-аналіз допомагає визначити унікальні цінності та потенціал організації. Він виступає базовим інструментом стратегічного планування, оскільки дає змогу виявити сильні сторони, які можуть стати основою конкурентних переваг, а також слабкі місця, що потребують усунення або зменшення їхнього впливу.

Головною перевагою SWOT-аналізу є його універсальність і простота використання, завдяки чому він підходить для організацій будь-якого масштабу — від стартапів до міжнародних корпорацій. Водночас на практиці SWOT може мати певні недоліки, зокрема суб'єктивність оцінювання та недостатню глибину, якщо не поєднувати його з іншими аналітичними методами.

Рис. 1.2 Чинники, що формують квадрант SWOT – аналізу

Джерело: сформовано автором

Для формування цілісного уявлення про фінансово-господарську діяльність ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» та оцінки масштабів його розвитку протягом останніх років доцільно проаналізувати динаміку ключових економічних показників. Такий аналіз є необхідною передумовою для подальшого глибокого дослідження структури та динаміки доходів і витрат.

Основні економічні показники діяльності

ТОВ «ТОВ торговий дім «Подoliaчка»» за 2022-2024 рр.

Показники	2022 р.	2023р.	2024р.	Зміни в абсолютних величинах 2024 р. порівняно з:		Темпи зростання (зниження) 2024 р. у % до:	
				2022	2023	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7	8
Капітал (станом на кінець періоду)							
Валюта балансу	1 338,10	1 498,40	3 228,20	+1 890,10	+1 729,80	241,28	215,44
Власний капітал	78,40	117,70	1 537,20	+1 458,80	+1 419,50	1 960,97	1 305,78
нерозподілений прибуток (непокриті збитки)	34,20	73,50	1 493,00	+1 458,80	+1 419,50	4 366,08	2 031,29
Позиковий капітал	1 259,70	1 380,70	1 691,00	+431,30	+310,30	134,25	122,47
Поточні зобов'язання і забезпечення	1 259,70	1 380,70	1 691,00	431,30	+310,30	134,25	122,47
Необоротні активи	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	-
Нематер. активи	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	-
Основні засоби	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	-
Інвестиційна нерухомість	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	-
Оборотні активи	1 338,10	1 498,40	3 228,20	+1 890,10	+1 729,80	241,28	215,44
у тому числі запаси	949,00	796,40	531,10	-417,90	-265,30	55,96	66,69
Економічні показники							
Чистий дохід від реалізації товарів	762,60	1 578,20	9 193,60	+8 431,00	+7 615,40	1 205,32	582,54
Собівартість проданої продукції (товарів, робіт, послуг)	688,30	1 511,60	7 251,70	+6 563,40	+5 740,10	1 053,60	479,72
Валовий прибуток	74,30	66,60	1 941,90	+1 867,60	+1 875,30	2 613,86	2 915,77
Чистий фінансовий результат	16,50	39,30	1 458,90	+1 442,40	+1 419,60	8 841,82	3 712,21

Комплексний аналіз основних економічних показників діяльності ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» за період 2022-2024 років дозволяє сформувати цілісне уявлення про фінансовий стан підприємства, ефективність використання його ресурсів та динаміку ключових індикаторів результативності.

Валюта балансу як узагальнюючий показник масштабів діяльності підприємства демонструє стійку тенденцію до зростання, збільшившись з 1 338,10 тис. грн у 2022 році до 1 498,40 тис. грн у 2023 році та 3 228,20 тис. грн у 2024 році. Абсолютний приріст за період 2022-2024 років становить 1 890,10 тис. грн при темпі зростання 241,28% відносно 2022 року та 215,44% відносно 2023 року. Таке збільшення валюти балансу відображає загальне розширення економічної активності підприємства, проте важливо відзначити, що темп зростання активів (141,28% за весь період) є значно нижчим за темп зростання доходів (1 205,32% відносно 2022 року), що свідчить про суттєве підвищення ефективності використання наявних ресурсів.

Відсутність необоротних активів, нематеріальних активів, основних засобів, інвестиційної нерухомості та довгострокових фінансових інвестицій протягом усього аналізованого періоду підтверджує специфіку бізнес-моделі торговельного підприємства, яке функціонує виключно на базі оборотних активів. Така структура активів забезпечує високу мобільність капіталу, знижує ризики втрати вартості через знецінення основних засобів та дозволяє швидко адаптуватися до змін ринкового середовища.

Чистий дохід від реалізації товарів демонструє найбільш вражаючу динаміку серед усіх показників, зростаючи з 762,60 тис. грн у 2022 році до 9 193,60 тис. грн у 2024 році. Абсолютний приріст становить 8 431,00 тис. грн при темпі зростання 1 205,32% відносно 2022 року та 582,54% відносно 2023 року. Таке дванадцятикратне збільшення доходів за три роки виходить за межі звичайної динаміки навіть для швидкозростаючих підприємств і свідчить про масштабну

трансформацію бізнесу, можливо пов'язану з виходом на нові ринки, розширенням клієнтської бази, диверсифікацією товарного асортименту або зміною сегмента ринку на більш прибутковий.

Валовий прибуток демонструє найбільш динамічне зростання серед усіх фінансових показників, збільшившись з 74,30 тис. грн до 1 941,90 тис. грн. Абсолютний приріст становить 1 867,60 тис. грн при темпі зростання 2 613,86% відносно 2022 року та 2 915,77% відносно 2023 року. Зростання валового прибутку у 26,13 рази при зростанні доходів у 12,05 разів демонструє ефект операційного важеля та підтверджує якісну трансформацію бізнес-моделі. Рівень валової рентабельності зріс з 9,74% у 2022 році до 4,22% у 2023 році та до 21,13% у 2024 році, що свідчить про суттєве підвищення маржинальності операцій.

Чистий фінансовий результат (прибуток) зростає з 16,50 тис. грн до 1 458,90 тис. грн, що становить абсолютний приріст 1 442,40 тис. грн та темп зростання 8 841,82% відносно 2022 року і 3 712,21% відносно 2023 року. Зростання чистого прибутку у 88,42 рази є виключним досягненням і свідчить про синергетичний ефект усіх оптимізаційних заходів. Рівень чистої рентабельності зріс з 2,16% до 15,87%, що є високим показником для торговельного підприємства і свідчить про ефективне управління як операційними витратами, так і податковими зобов'язаннями.

Співвідношення чистого прибутку до власного капіталу (рентабельність власного капіталу ROE) становить 21,04% у 2022 році, 33,38% у 2023 році та 94,91% у 2024 році, що демонструє виняткову ефективність використання власних коштів. Такий високий показник ROE у 2024 році свідчить про те, що кожна гривня власного капіталу генерує майже одну гривню чистого прибутку за рік, що є надзвичайно привабливим для інвесторів.

Аналіз співвідношення темпів зростання різних показників виявляє ключові тенденції: темп зростання чистого прибутку (8 841,82%) значно перевищує темп зростання доходів (1 205,32%), що у свою чергу перевищує темп зростання активів

(241,28%). Така ієрархія свідчить про підвищення ефективності на всіх рівнях: зростає віддача від активів, покращується маржинальність операцій, оптимізується структура витрат. Коефіцієнт оборотності активів (дохід/середні активи) зріс приблизно з 0,57 у 2022 році до 3,89 у 2024 році, тобто у 6,8 рази, що підтверджує радикальне прискорення обороту капіталу.

Загалом, аналіз основних економічних показників підтверджує висновки попередніх досліджень і демонструє комплексну картину успішної трансформації підприємства. ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» здійснило перехід від невеликого торговельного суб'єкта з обмеженими можливостями до динамічно зростаючого підприємства з високими показниками прибутковості, міцною фінансовою базою та ефективною системою управління ресурсами.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ДОХОДІВ І ВИТРАТ ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА»

2.1 Організація і методика обліку доходів і витрат ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА»

Ефективна система бухгалтерського обліку доходів і витрат є фундаментом інформаційного забезпечення управлінських рішень на підприємстві. Від якості організації облікового процесу безпосередньо залежить достовірність фінансової звітності, своєчасність отримання управлінської інформації та можливість оперативного контролю за фінансово-господарською діяльністю. Для ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА», яке функціонує на ринку оптової торгівлі продуктами харчування, раціональна організація обліку доходів і витрат набуває особливого значення, оскільки специфіка торговельної діяльності передбачає високу інтенсивність господарських операцій, множинність контрагентів та необхідність оперативного відстеження товарних залишків і фінансових результатів.

Організація бухгалтерського обліку на ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, внутрішніх організаційно-розпорядчих документів підприємства [20]. Нормативно-правову базу обліку доходів і витрат становлять НП(С)БО 15 «Дохід» та НП(С)БО 16 «Витрати», які визначають методологічні засади визнання, оцінки та відображення цих об'єктів обліку у фінансовій звітності. Враховуючи статус малого підприємства (кількість працівників - 1 особа, обсяг чистого доходу у 2024 році - 9193,60 тис. грн), підприємство складає фінансову звітність за спрощеною формою відповідно до НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність».

Організаційна структура облікового апарату ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» відповідає масштабам діяльності підприємства. Облік ведеться безпосередньо директором підприємства, який за сумісництвом виконує функції головного бухгалтера. Така модель організації, хоча і є типовою для малих підприємств, створює певні ризики, пов'язані з концентрацією функцій обліку, контролю та прийняття управлінських рішень в одній особі, що потенційно може призвести до недостатнього розмежування обов'язків та зниження ефективності внутрішнього контролю [21, с.3-12]. Проте за умови належної автоматизації облікових процесів та періодичного проведення зовнішнього аудиту такі ризики можуть бути мінімізовані.

Методологічною основою організації обліку на підприємстві є Наказ про облікову політику, який визначає сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються для складання та подання фінансової звітності. Облікова політика ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» затверджена наказом директора і включає наступні ключові положення щодо обліку доходів і витрат:

1) Момент визнання доходу від реалізації товарів. Відповідно до п. 8 НП(С)БО 15, дохід визнається за умови одночасного виконання чотирьох критеріїв: покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на товар; підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованим товаром; сума доходу може бути достовірно визначена; існує ймовірність, що підприємство отримає економічні вигоди, пов'язані з операцією; витрати, понесені у зв'язку з операцією, можуть бути достовірно визначені. На ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» прийнято метод визнання доходу в момент відвантаження товару покупцеві та підписання товарно-транспортної накладної або видаткової накладної, що підтверджує перехід права власності. Такий підхід відповідає принципу нарахування та забезпечує своєчасне відображення доходів у тому періоді, в якому відбулася реалізація, незалежно від моменту отримання оплати.

2) Оцінка доходу від реалізації товарів. Згідно з обліковою політикою підприємства, дохід оцінюється за справедливою вартістю активів, що отримані або підлягають отриманню, зменшеною на суму наданих торговельних знижок та повернення товарів. Чистий дохід визначається шляхом вирахування з валового доходу від реалізації суми податку на додану вартість. Така методика відповідає вимогам НП(С)БО 15 та забезпечує коректне визначення фінансового результату від операційної діяльності. У 2024 році підприємство не застосовувало систему знижок чи бонусів, тому валовий і чистий дохід (за вирахуванням ПДВ) відображаються без додаткових коригувань.

3) Метод оцінки вибуття запасів. Для цілей визначення собівартості реалізованих товарів на підприємстві застосовується метод ФІФО (перше надходження – перше вибуття), закріплений у п. 16 НП(С)БО 9 «Запаси» [15]. Відповідно до цього методу, запаси, які першими надійшли на склад, першими списуються у виробництво або реалізацію за їх фактичною собівартістю. Застосування методу ФІФО в умовах інфляційного середовища призводить до того, що собівартість реалізованих товарів формується на основі найбільш ранніх (і, як правило, найдешевших) закупівель, що об'єктивно збільшує валовий прибуток у поточному періоді. Водночас залишки запасів на кінець періоду оцінюються за цінами найбільш пізніх закупівель, що наближає їх балансову вартість до поточної ринкової вартості. Для ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА», яке працює з продуктами харчування, що мають обмежений термін зберігання, такий метод є оптимальним, оскільки відповідає фізичному потоку товарів і сприяє недопущенню морального старіння запасів.

4) Класифікація витрат. Облікова політика підприємства передбачає групування витрат за двома ознаками: за економічними елементами (для внутрішнього управлінського обліку та аналізу) та за функціональним призначенням (для складання фінансової звітності). Відповідно до НП(С)БО 16, витрати підприємства класифікуються за наступними функціональними групами:

- собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) – включає первісну вартість запасів, реалізованих протягом звітного періоду, та прямі витрати, безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції або наданням послуг. Для торговельного підприємства ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» собівартість реалізованих товарів формується виключно на основі закупівельної вартості товарів, списаних зі складу за методом ФІФО. У 2024 році собівартість реалізованих товарів становила 7251,70 тис. грн, що складає 78,88% від чистого доходу;

- інші операційні витрати - включають витрати на логістику, складування, адміністративне забезпечення, комунальні платежі, послуги зв'язку, банківське обслуговування, податки та збори (крім податку на прибуток), а також інші витрати операційної діяльності, які не включаються до собівартості. У 2024 році інші операційні витрати становили 162,70 тис. грн, що відображає зростання непрямих витрат у зв'язку з масштабуванням діяльності підприємства.

Синтетичний облік доходів на підприємстві ведеться з використанням рахунків класу 7 «Доходи і результати діяльності» відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291 [22]. Основним рахунком для обліку доходів від реалізації товарів є рахунок 70 «Доходи від реалізації», до якого відкрито субрахунок 701 «Дохід від реалізації готової продукції». Аналітичний облік ведеться у розрізі номенклатурних груп товарів, що дозволяє відстежувати структуру доходів за асортиментом та оцінювати рентабельність окремих товарних позицій.

Облік витрат на підприємстві здійснюється з використанням рахунків класу 9 «Витрати діяльності». Для торговельного підприємства основними рахунками обліку витрат є:

Рахунок 90 «Собівартість реалізації» – на цьому рахунку узагальнюється інформація про собівартість реалізованих товарів, продукції, робіт і послуг. На

ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» використовується субрахунок 902 «Собівартість реалізованих товарів», на дебеті якого відображається вартість товарів, списаних зі складу за методом ФІФО у зв'язку з їх реалізацією.

Рахунок 94 «Інші витрати операційної діяльності» – призначений для обліку витрат операційної діяльності, які не включаються до собівартості реалізованих товарів. До таких витрат на підприємстві відносяться: витрати на утримання складських приміщень (орендна плата, комунальні послуги), транспортно-логістичні витрати, витрати на зв'язок та інтернет, банківські комісії, податки та збори (крім податку на прибуток та ПДВ), витрати на канцелярські товари та господарські матеріали, штрафні санкції за порушення господарських договорів.

Важливим аспектом організації обліку доходів і витрат на ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» є система аналітичного обліку, яка забезпечує деталізацію інформації для прийняття управлінських рішень. Аналітичний облік доходів ведеться у розрізі наступних ознак:

За товарними групами – дозволяє визначити структуру доходів за асортиментом та виявити найбільш прибуткові напрямки діяльності. Основні товарні групи на підприємстві: молочна продукція, м'ясна продукція, хлібобулочні вироби, кондитерські вироби, напої, консервована продукція.

За каналами збуту – розмежовуються доходи від реалізації оптовим покупцям, роздрібним торговельним мережам, закладам громадського харчування. Така деталізація дозволяє оцінити ефективність роботи з різними категоріями клієнтів та оптимізувати маркетингову стратегію.

За географічними сегментами – враховується територіальне розташування покупців (міська торгівля, сільські райони), що дозволяє аналізувати логістичні витрати та рентабельність обслуговування різних регіонів.

Аналітичний облік витрат організовано за наступними напрямками:

- За видами витрат – деталізація інших операційних витрат за економічним змістом (оренда, транспорт, комунікації, адміністративні витрати) для виявлення резервів їх оптимізації.

- За центрами відповідальності – хоча на малому підприємстві з одним працівником формальне виділення центрів відповідальності є умовним, аналітичний облік дозволяє розмежувати витрати за функціональними напрямками (закупівля, складування, збут, адміністрування).

- За ступенем керованості – витрати поділяються на контрольовані (які можуть бути оптимізовані управлінськими рішеннями) та неконтрольовані (законодавчо встановлені платежі, договірні зобов'язання з фіксованими умовами).

Документальне оформлення операцій з доходами та витратами на ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку. Первинні документи, що підтверджують факт виникнення доходів і витрат, включають:

Для обліку доходів:

- 1) Товарна накладна - підтверджує факт відвантаження товару покупцеві.
- 2) Товарно-транспортна накладна - застосовується при доставці товару власним або найманим транспортом.
- 3) Видаткова накладна - внутрішній документ підприємства для обліку руху товарів.
- 4) Акт приймання-передачі товарів - складається у разі виявлення розбіжностей між відвантаженою та прийнятою кількістю товару.
- 5) Податкова накладна - обов'язковий документ для підтвердження податкових зобов'язань з ПДВ.

Для обліку витрат:

- 1) Прибуткова накладна - підтверджує факт надходження товарів від постачальників.

- 2) Рахунки та акти виконаних робіт (наданих послуг) - від контрагентів за оренду, транспортні, комунальні та інші послуги.
- 3) Платіжні доручення та банківські виписки - підтверджують факт оплати витрат.
- 4) Касові ордери - при здійсненні готівкових розрахунків.
- 5) Податкові накладні отримані - для підтвердження податкового кредиту з ПДВ.

Особливістю документообігу на ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» є максимальна автоматизація процесів за допомогою програмного забезпечення «1С:Підприємство 8. Бухгалтерія для України». Система дозволяє автоматично формувати первинні документи на основі даних про господарські операції, здійснювати автоматичне проведення документів з формуванням відповідних бухгалтерських проводок, генерувати податкові накладні та подавати їх до Єдиного реєстру податкових накладних в електронному вигляді, формувати фінансову та податкову звітність. Застосування автоматизованої системи обліку значно підвищує оперативність обробки інформації, мінімізує ризики помилок та забезпечує можливість оперативного аналізу фінансово-господарської діяльності.

Узагальнюючи викладене, можна констатувати, що організація і методика обліку доходів і витрат на ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» відповідає вимогам чинного законодавства України з бухгалтерського обліку та забезпечує формування достовірної інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства. Застосовувані методи оцінки запасів (ФІФО), визнання доходів (у момент переходу права власності) та класифікації витрат (за функціональним призначенням) є оптимальними для специфіки торговельної діяльності підприємства. Автоматизація облікових процесів та впровадження елементів системи внутрішнього контролю сприяють підвищенню оперативності обробки інформації та мінімізації ризиків помилок і зловживань.

Проте система обліку має певні недоліки, що потребують уваги. Концентрація всіх функцій обліку, контролю та прийняття управлінських рішень в одній особі створює ризики недостатнього розмежування обов'язків. Відсутність затверджених посадових інструкцій і регламентів внутрішнього контролю знижує ефективність контрольних процедур. Аналітичний облік доходів за товарними групами та каналами збуту ведеться недостатньо деталізовано, що обмежує можливості глибокого факторного аналізу. Ці недоліки мають бути усунені шляхом впровадження більш детальної системи аналітичного обліку, розробки внутрішніх регламентів і посилення незалежного контролю через регулярний зовнішній аудит.

2.2 Комплексний аналіз структури та динаміки доходів і витрат ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА»

Ефективне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства неможливе без систематичного аналізу доходів і витрат, який дозволяє виявити тенденції розвитку, оцінити результативність прийнятих управлінських рішень та визначити резерви підвищення прибутковості. Комплексний аналіз передбачає дослідження абсолютних і відносних показників у динаміці, вивчення структурних зрушень, оцінку факторів впливу на фінансові результати та виявлення внутрішніх резервів оптимізації діяльності. Для ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА», яке функціонує на ринку оптової торгівлі продуктами харчування, такий аналіз набуває стратегічного значення, оскільки дозволяє своєчасно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури та адаптувати бізнес-модель до нових викликів.

Інформаційною базою дослідження слугують дані фінансової звітності підприємства за 2022-2024 роки, зокрема форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» (Додаток Б). Аналіз доцільно розпочати з дослідження динаміки основних показників доходів підприємства, що дасть змогу оцінити загальні тенденції розвитку та темпи зростання ключових індикаторів фінансової діяльності.

Аналіз фінансових показників ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» за період 2022-2024 років див. табл. 1.8 демонструє виняткову динаміку зростання доходів від реалізації продукції. Чистий дохід підприємства зріс з 762,60 тис. грн у 2022 році до 1 578,20 тис. грн у 2023 році, що становить приріст 815,60 тис. грн або 106,95%. У 2024 році спостерігається ще більш вражаюча динаміка – дохід досягає 9 193,60 тис. грн, що на 7 615,40 тис. грн більше порівняно з 2023 роком. За весь аналізований період абсолютний приріст доходів становить 7615,40 тис. грн при темпі приросту 482,54%, що свідчить про успішну реалізацію стратегії інтенсивного розвитку та кардинальну трансформацію масштабів діяльності підприємства.

Варто зазначити, що структура доходів підприємства є максимально концентрованою – весь обсяг доходів формується виключно за рахунок чистого доходу від реалізації продукції. Відсутність інших операційних доходів, фінансових доходів та інших доходів протягом обох звітних періодів вказує на чітку спеціалізацію підприємства на основній торговельній діяльності без диверсифікації джерел надходжень. З одного боку, така концентрація відображає фокусування на core-бізнесі та професійну орієнтацію на профільну діяльність, що є позитивним фактором. З іншого боку, це створює підвищену залежність фінансових результатів від ефективності основної діяльності та обумовлює необхідність постійної уваги менеджменту до управління асортиментом, ціноутворенням та обсягами продажів.

Паралельно з аналізом доходів необхідно дослідити динаміку витрат підприємства, адже саме співвідношення темпів зростання доходів і витрат визначає зміну фінансового результату та ефективність господарської діяльності. Оптимальним вважається таке управління, за якого темпи зростання доходів випереджають темпи зростання витрат, що забезпечує підвищення прибутковості та рентабельності діяльності.

Таблиця 2.2

Динаміка витрат ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» за 2022-2024 роки

Показник	2022 рік, тис. грн	2023 рік, тис. грн	2024 рік, тис. грн	Абсолютне відхилення, тис. Грн 2022-2023	Темп приросту, % 2022-2023	Абсолютне відхилення, тис. Грн 2023-2024	Темп приросту, % 2023-2024
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	688,30	1 511,60	7 251,70	+823,30	119,61%	+5 740,10	+379,72
Інші операційні витрати	54,20	18,70	162,70	- 35,5	- 65,50%	+144,00	+770,05
Інші витрати	0	0	0	0	-	0	-
Разом витрати	742,50	1 530,30	7 414,40	+787,8	+ 106,1	+5 884,10	+384,57

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА»

Комплексний аналіз витратної частини діяльності ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» за період 2022-2024 років дозволяє виявити ключові тенденції у формуванні витратної бази та оцінити ефективність управління ресурсами підприємства в умовах стрімкого масштабування бізнесу.

Собівартість реалізованої продукції, яка традиційно становить найбільшу частку у структурі витрат торговельного підприємства, демонструє закономірне зростання протягом усього аналізованого періоду. У 2022 році собівартість

становила 688,30 тис. грн, що складало 92,70% від загальної суми витрат. У 2023 році цей показник зріс до 1 511,60 тис. грн з абсолютним приростом 823,30 тис. грн, що відповідає темпу приросту 119,61%. Частка собівартості у структурі витрат при цьому практично не змінилася, залишившись на рівні 98,78%. Однак у 2024 році спостерігається драматичне зростання собівартості до 7 251,70 тис. грн, що становить приріст 5 740,10 тис. грн порівняно з 2023 роком. За весь аналізований період абсолютний приріст собівартості становить 6 563,40 тис. грн при темпі приросту 379,72%.

Особливої уваги заслуговує той факт, що темп приросту собівартості (379,72%) є суттєво нижчим за темп приросту чистого доходу (482,54%). Різниця у 102,82 процентних пункти свідчить про покращення ефективності торговельної діяльності та оптимізацію умов закупівлі товарів. Таке співвідношення є цілком логічним для торговельного підприємства, оскільки собівартість прямо залежить від обсягів закупівлі та реалізації товарів. Важливо відзначити, що темп приросту собівартості (379,72%) є нижчим за темп приросту чистого доходу (482,54%), що свідчить про покращення умов закупівлі товарів, оптимізацію товарної номенклатури або зростання середньої торговельної надбавки на користь більш маржинальних позицій.

Аналіз частки собівартості у структурі витрат виявляє певну стабільність цього показника. У 2022 році собівартість становила 92,70% від загальних витрат, у 2023 році – 98,78%, а у 2024 році – 97,81%. Така висока частка є характерною для підприємств торгівлі, де основну масу витрат складають закупівельні ціни товарів. Незначне коливання цього показника в межах 5-6 процентних пунктів свідчить про збалансовану структуру витрат та стабільність бізнес-моделі підприємства.

Інші операційні витрати демонструють найбільш динамічну та неоднорідну картину серед усіх категорій витрат підприємства. У базовому 2022 році ці витрати становили 54,20 тис. грн, що складало 7,30% від загальної суми витрат. У

2023 році спостерігається різке скорочення інших операційних витрат до 18,70 тис. грн, що становить зменшення на 35,50 тис. грн або 65,50%. Частка цих витрат у загальній структурі знизилася до мінімального рівня – 1,22%. Однак у 2024 році ситуація кардинально змінюється: інші операційні витрати зростають до 162,70 тис. грн, що становить приріст 144,00 тис. грн порівняно з 2023 роком або 770,05% у відносному вираженні.

Абсолютний приріст інших операційних витрат за період 2022-2024 років становить 108,50 тис. грн при загальному темпі приросту 200,18%. Така екстремально висока волатильність цієї категорії витрат вказує на активізацію додаткових видів операційної діяльності або виникнення нових категорій витрат, пов'язаних із розширенням масштабів бізнесу. Серед можливих причин такого зростання можна виділити збільшення адміністративних витрат у зв'язку з розширенням штату, зростання витрат на збут (реклама, маркетинг, транспортування), витрати на оренду додаткових приміщень або інвестиції в розвиток інфраструктури підприємства.

Проте, незважаючи на високі темпи зростання в абсолютному вираженні, інші операційні витрати у 2024 році становлять лише 2,19% від загальної суми витрат підприємства. Це свідчить про те, що навіть при значному збільшенні масштабів діяльності підприємство зберігає ефективний контроль над непрямими витратами. Абсолютна величина цих витрат (162,70 тис. грн) залишається порівняно невеликою відносно загального обороту підприємства і не створює критичних ризиків для фінансової стійкості.

Така структура динаміки витрат свідчить про підвищення ефективності господарської діяльності та покращення фінансових результатів підприємства. Випереджаюче зростання доходів порівняно з витратами створює передумови для формування більшого валового та операційного прибутку, що підтверджується аналізом фінансових результатів. Підприємство демонструє здатність нарощувати

обсяги діяльності при збереженні контролю над витратною базою, що є ознакою ефективного менеджменту та оптимізації бізнес-процесів.

Проведений аналіз динаміки та структури доходів і витрат створює підґрунтя для комплексної оцінки фінансових результатів діяльності підприємства, яка дозволяє визначити ефективність функціонування ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» та виявити ключові фактори формування прибутку.

Комплексний аналіз формування фінансових результатів ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» за період 2022-2024 років дозволяє простежити трансформацію підприємства від невеликого торговельного суб'єкта до динамічно зростаючого учасника ринку з високими показниками прибутковості.

Валовий прибуток як ключовий індикатор ефективності основної діяльності торговельного підприємства демонструє вражаючу динаміку зростання. У 2022 році валовий прибуток становив 74,30 тис. грн при рівні валової рентабельності 9,74% від чистого доходу. У 2023 році спостерігається певна парадоксальна ситуація: при значному зростанні чистого доходу до 1 578,20 тис. грн валовий прибуток зменшується до 66,60 тис. грн, що призвело до зниження рівня валової рентабельності до 4,22%. Це вказує на погіршення умов формування торговельної надбавки або посилення цінової конкуренції на ринку в цьому періоді.

Однак у 2024 році ситуація кардинально змінюється на користь підприємства. Валовий прибуток досягає 1 941,90 тис. грн, що становить абсолютний приріст 1 875,30 тис. грн та темп приросту 2 815,77%. Рівень валової рентабельності у 2024 році підвищився до 21,13%, що на 16,91 процентних пункти вище за показник 2023 року.

Таке суттєве підвищення свідчить про кардинальну зміну бізнес-моделі підприємства: переорієнтацію на товарні групи з вищою маржинальністю, покращення умов закупівлі внаслідок зростання обсягів та посилення переговорних позицій з постачальниками, оптимізацію асортиментної політики. Важливо відзначити, що темп зростання валового прибутку майже в шість разів

перевищує темп зростання чистого доходу, що є свідченням якісного зростання ефективності діяльності підприємства.

Таблиця 2.3

Формування фінансових результатів ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА»
за 2022-2024 роки

Показник	2022 рік, тис. грн	2023 рік, тис. грн	2024 рік, тис. грн	Абсолютне відхилення, тис. грн 2022- 2023	Темп приросту, %грн 2022- 2023	Абсолютне відхилення, тис. грн 2023-2024	Темп приросту, %грн 2023- 2024
Чистий дохід від реалізації продукції	762,60	1 578,20	9 193,60	+815,6	+106,9	+7 615,40	+482,54
Собівартість реалізованої продукції	688,30	(1 511,60)	(7 251,70)	+823,3	+119,6	(5 740,10)	+379,72
Валовий прибуток	74,3	66,60	1 941,90	-7,7	-10,4	+1 875,30	+2 815,77
Інші операційні доходи	0	0	0	0	0	0	0
Інші операційні витрати	54,20	(18,70)	(162,70)	-35,5	-65,5	(144,00)	+770,05
Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток)	20,10	47,90	1 779,20	+27,8	+138,3	+1 731,30	+3 614,20
Інші доходи	0	0	0	0	-	0	-
Інші витрати	0	0	0	0	-	0	-
Прибуток до оподаткування	20,10	47,90	1 779,20	+27,8	+138,3	+1 731,30	+3 614,20
Податок на прибуток	3,60	(8,60)	(320,30)	+5	+138,9	(311,70)	+3 624,42
Чистий прибуток	16,50	39,30	1 458,90	+22,8	+138,2	+1 419,60	+3 612,21

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА»

Фінансовий результат від операційної діяльності формується після врахування інших операційних витрат і є критично важливим показником для оцінки спроможності підприємства генерувати прибуток від основної діяльності. У 2022 році операційний прибуток становив 20,10 тис. грн при рівні операційної рентабельності 2,64%. У 2023 році цей показник зріс до 47,90 тис. грн (приріст 138,31%), а рівень рентабельності підвищився до 3,04%. У 2024 році операційний прибуток досягає 1 779,20 тис. грн з абсолютним приростом 1 731,30 тис. грн та темпом приросту 3 614,20%. Рівень операційної рентабельності у 2024 році становить 19,35%, що на 16,31 процентних пункти вище за показник 2023 року.

Співставлення рівня валової рентабельності (21,13%) та операційної рентабельності (19,35%) дозволяє оцінити вплив інших операційних витрат на фінансовий результат. Різниця у 1,78 процентних пункти свідчить про те, що інші операційні витрати не чинять суттєвого негативного впливу на операційний результат, незважаючи на їх зростання до 162,70 тис. грн. Приріст валового прибутку (1 875,30 тис. грн) у 13 разів перевищує приріст інших операційних витрат (144,00 тис. грн) у 2024 році, що демонструє високу операційну ефективність. Незважаючи на те, що інші операційні витрати зросли на 770,05%, їх абсолютна величина залишається порівняно невеликою – лише 162,70 тис. грн, тому вони не створили суттєвого негативного впливу на операційний результат.

Прибуток до оподаткування повністю збігається з фінансовим результатом від операційної діяльності протягом усього аналізованого періоду, оскільки підприємство не має фінансових доходів та витрат. Така ситуація свідчить про концентрацію виключно на операційній діяльності без залучення кредитних ресурсів. Відсутність фінансових витрат забезпечує фінансову незалежність, знижує ризики та гарантує, що весь згенерований операційний прибуток залишається у розпорядженні підприємства без необхідності обслуговування

боргових зобов'язань. Така модель фінансування є особливо цінною в умовах нестабільного економічного середовища.

Податок на прибуток зріс з 3,60 тис. грн у 2022 році до 320,30 тис. грн у 2024 році, що відповідає темпу приросту 3 624,42%. Ефективна ставка оподаткування демонструє стабільність: 17,91% у 2022 році, 17,95% у 2023 році та 18,00% у 2024 році. Така послідовність підтверджує коректність нарахування податкових зобов'язань відповідно до законодавчо встановленої базової ставки 18% та свідчить про прозорість фінансової звітності (Додаток В)

Чистий прибуток як підсумковий показник ефективності діяльності підприємства демонструє найбільш вражаючу динаміку. У 2022 році чистий прибуток становив 16,50 тис. грн при рівні чистої рентабельності 2,16%. У 2023 році показник зріс до 39,30 тис. грн з рівнем рентабельності 2,49%. У 2024 році чистий прибуток досягає 1 458,90 тис. грн, що становить абсолютний приріст 1 419,60 тис. грн та темп приросту 3 612,21% за весь період. Рівень чистої рентабельності у 2024 році становить 15,87%, що на 13,71 процентних пункти вище базового періоду.

Зростання чистого прибутку в 88,42 рази за три роки є виключним досягненням. Співвідношення темпу приросту чистого прибутку (3 612,21%) до темпу приросту чистого доходу (482,54%) становить 7,49 разів, що яскраво демонструє ефект операційного важеля. Це означає, що кожний процентний пункт приросту доходів генерує 7,49 процентних пункти приросту чистого прибутку, що є результатом оптимальної структури витрат з високою часткою змінних витрат та помірною часткою постійних.

Аналіз структури формування чистого прибутку виявляє ключову роль валового прибутку як джерела покриття всіх інших витрат. У 2024 році з валового прибутку 1 941,90 тис. грн 162,70 тис. грн (8,38%) було спрямовано на покриття інших операційних витрат, 320,30 тис. грн (16,49%) – на сплату податку на прибуток, а 1 458,90 тис. грн (75,13%) залишилося у формі чистого прибутку. Така

структура розподілу свідчить про високу ефективність операційної діяльності та помірне податкове навантаження.

За результатами аналізу можна констатувати виняткову успішність реалізованої стратегії розвитку підприємства. Концентрація виключно на операційній діяльності без використання кредитних ресурсів та без диверсифікації джерел доходів через інвестиційну діяльність відображає стратегію фокусування на основному напрямку. Підприємство успішно реалізує стратегію інтенсивного розвитку, що підтверджується випереджаючим зростанням прибутку порівняно з доходами та витратами, а також суттєвим підвищенням всіх рівнів рентабельності.

Для комплексної оцінки ефективності діяльності підприємства доцільно проаналізувати показники рентабельності, які відображають співвідношення між прибутком та ресурсами або доходами, що були використані для його досягнення.

Аналіз структури активів ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» за період 2022-2024 років виявляє фундаментальну характеристику підприємства – повну відсутність необоротних активів протягом усього аналізованого періоду. Це свідчить про те, що підприємство функціонує виключно на базі оборотних активів, не маючи у власності основних засобів, нематеріальних активів чи довгострокових фінансових інвестицій. Така структура є типовою для торговельних підприємств, які орендують приміщення, не здійснюють капіталомістких інвестицій у виробничі потужності та концентруються на формуванні товарних запасів і забезпеченні ефективного обороту капіталу.

Загальна вартість активів підприємства демонструє стійку тенденцію до зростання, збільшившись з 1338,10 тис. грн на кінець 2022 року до 1498,40 тис. грн на кінець 2023 року (приріст 160,30 тис. грн або 11,98%) та до 3 228,20 тис. грн на кінець 2024 року. Абсолютний приріст активів за весь аналізований період становить 1 890,10 тис. грн при темпі приросту 141,28%. Порівняно з динамікою доходів (темп приросту 482,54%) зростання активів є значно помірнішим, що свідчить про суттєве підвищення ефективності використання наявних ресурсів. За

три роки підприємство змогло збільшити обсяг реалізації у 12,05 разів при зростанні активів лише у 2,41 рази, що вказує на прискорення оборотності активів та оптимізацію їх структури.

Запаси готової продукції як найбільш капіталомісткий елемент оборотних активів торговельного підприємства демонструють неоднорідну динаміку протягом аналізованого періоду. На кінець 2022 року вартість запасів становила 949,00 тис. грн, що складало 70,92% від загальної суми активів. У 2023 році спостерігається скорочення запасів до 796,40 тис. грн (зменшення на 152,60 тис. грн або 16,08%), а їх частка у структурі активів знизилася до 53,15%. Таке зменшення може бути пов'язане з оптимізацією управління запасами, прискоренням оборотності товарів або свідомою політикою скорочення іммобілізованих коштів у товарних залишках.

Таблиця 2.4

Динаміка та структура активів ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» за 2022-2024 роки

Показник	На кінець 2022 року	На кінець 2023 року	На кінець 2024 року	Абсолютне відхилення 2022-2023	Абсолютне відхилення 2023-2024
I. Необоротні активи	0	0	0	0	0
II. Оборотні активи:					
Запаси (готова продукція)	949,00	796,40	531,10	-152,6	-265,30
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	0	76,00	879,50	+76	+803,50
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	170,30	131,50	5,30	-38,8	-126,20
Грошові кошти та їх еквіваленти	218,80	494,50	1 794,30	+275,7	+1 299,80
Інші оборотні активи	0	0	18,00	0	+18,00
Усього оборотні активи	1 338,10	1 498,40	3 228,20	+160,3	+1 729,80
Баланс	1 338,10	1 498,40	3 228,20	+160,3	+1 729,80

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА»

Однак у 2024 році тенденція знову змінюється: запаси скорочуються до 531,10 тис. грн, що на 265,30 тис. грн менше порівняно з 2023 роком. За весь період 2022-2024 років абсолютне зменшення запасів становить 417,90 тис. грн при темпі зменшення 44,04%. Частка запасів у структурі активів на кінець 2024 року становить лише 16,45%, що є кардинальним зниженням порівняно з 70,92% у 2022 році. Таке драматичне скорочення запасів на фоні майже дванадцятикратного зростання обсягів реалізації свідчить про революційні зміни в системі управління товарними ресурсами. Підприємство перейшло від моделі утримання значних товарних залишків до високоефективної системи швидкого обороту з мінімальними запасами, що може бути реалізовано через налагоджені логістичні процеси, надійних постачальників з короткими термінами поставок або систему роботи під замовлення.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги демонструє протилежну динаміку порівняно з запасами. На кінець 2022 року цей показник був відсутній (0 тис. грн), проте вже у 2023 році з'являється дебіторська заборгованість у сумі 76,00 тис. грн, що становить 5,07% від загальної суми активів. У 2024 році спостерігається вибухове зростання дебіторської заборгованості до 879,50 тис. грн з абсолютним приростом 803,50 тис. грн. Частка дебіторської заборгованості у структурі активів зростає до 27,25%, що є найбільш суттєвою зміною в структурі оборотних активів поряд зі зменшенням запасів.

Поява та стрімке зростання дебіторської заборгованості свідчить про зміну кредитної політики підприємства щодо покупців. Якщо у 2022 році підприємство працювало виключно за передоплатою або за готівку, то починаючи з 2023 року воно почало надавати товарні кредити своїм контрагентам. Таке рішення могло бути обумовлено необхідністю залучення нових клієнтів, підвищення конкурентоспроможності або роботою з великими корпоративними замовниками, які традиційно працюють з відстрочкою платежу. Співвідношення дебіторської

заборгованості до чистого доходу у 2024 році становить 9,57%, що свідчить про помірний рівень надання комерційних кредитів та ефективну роботу з інкасації платежів.

Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом демонструє волатильну динаміку. На кінець 2022 року вона становила 170,30 тис. грн (12,73% від активів), у 2023 році скоротилася до 131,50 тис. грн (8,78%), а у 2024 році різко зменшилася до 5,30 тис. грн (0,16%). Абсолютне зменшення за весь період становить 165,00 тис. грн або 96,89%. Така заборгованість зазвичай виникає при переплаті податків або наявності від'ємного значення ПДВ до сплати. Суттєве скорочення цієї статті свідчить про оптимізацію податкового планування та уникнення надмірних авансових платежів до бюджету, що позитивно впливає на управління грошовими потоками.

Грошові кошти та їх еквіваленти як найбільш ліквідний елемент активів демонструють найбільш динамічне зростання серед усіх статей балансу. На кінець 2022 року залишок грошових коштів становив 218,80 тис. грн (16,35% від активів), у 2023 році зріс до 494,50 тис. грн (33,00%), а у 2024 році досягнув 1 794,30 тис. грн (55,58%). Абсолютний приріст за період становить 1 575,50 тис. грн при темпі приросту 720,15%. Зростання грошових коштів у 8,2 рази є найвищим показником серед усіх статей активів і свідчить про високу ефективність операційної діяльності та здатність підприємства генерувати позитивний грошовий потік.

Частка грошових коштів у структурі активів зросла з 16,35% до 55,58%, що є індикатором фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Така висока ліквідність створює стратегічний резерв для реагування на ринкові можливості, забезпечує захист від непередбачуваних ситуацій та підтверджує здатність підприємства самостійно фінансувати свій розвиток без залучення зовнішніх кредитних ресурсів. Накопичення значного обсягу грошових коштів на фоні відсутності фінансових витрат свідчить про консервативну, але водночас ефективну фінансову стратегію.

Інші оборотні активи з'являються лише у 2024 році в сумі 18,00 тис. грн (0,56% від активів), що є незначною величиною і не чинить суттєвого впливу на загальну структуру. До цієї категорії можуть відноситися витрати майбутніх періодів, інша дебіторська заборгованість або інші специфічні активи, які не класифікуються за основними статтями.

Структурний аналіз активів виявляє кардинальну трансформацію їх складу протягом аналізованого періоду. У 2022 році домінували товарні запаси (70,92%), у 2023 році структура стала більш збалансованою (запаси 53,15%, грошові кошти 33,00%), а у 2024 році сформувалася принципово нова структура з домінуванням високоліквідних активів: грошові кошти 55,58%, дебіторська заборгованість 27,25%, запаси лише 16,45%. Така еволюція свідчить про перехід від капіталомісткої моделі з великими товарними залишками до високоефективної моделі швидкого обороту з акцентом на ліквідність та гнучкість.

Коефіцієнт оборотності активів суттєво зріс: якщо у 2022 році чистий дохід 762,60 тис. грн при середніх активах близько 1 338,10 тис. грн давав оборотність близько 0,57 разів, то у 2024 році чистий дохід 9 193,60 тис. грн при середніх активах близько 2 363,30 тис. грн дає оборотність близько 3,89 разів. Зростання оборотності активів у 6,8 разів підтверджує радикальне підвищення ефективності використання ресурсів та оптимізацію бізнес-процесів підприємства.

Проаналізувавши структуру та динаміку активів підприємства, логічним продовженням фінансового аналізу є дослідження джерел формування цих активів, тобто пасивів балансу. Структура пасивів відображає фінансову стратегію підприємства, рівень його фінансової незалежності та характер взаємовідносин з кредиторами і власниками, що дозволяє комплексно оцінити фінансову стійкість ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА».

Аналіз структури джерел формування майна підприємства виявляє фундаментальні зміни у фінансовій архітектурі ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА»

протягом періоду 2022-2024 років, що характеризуються суттєвим зміцненням власного капіталу та трансформацією структури зобов'язань.

Власний капітал підприємства демонструє стабільне та потужне зростання протягом усього аналізованого періоду. Зареєстрований капітал залишається незмінним на рівні 44,20 тис. грн, що свідчить про відсутність додаткових емісій або вилучення часток власників. Натомість нерозподілений прибуток як основне джерело накопичення власних ресурсів зростає з 34,20 тис. грн на кінець 2022 року до 73,50 тис. грн у 2023 році (приріст 39,30 тис. грн) та до 1 493,00 тис. грн у 2024 році. Абсолютний приріст нерозподіленого прибутку за весь період становить 1 458,80 тис. грн при темпі приросту 4 265,50%, що точно відповідає накопиченому чистому прибутку підприємства за ці роки.

Таблиця 2.5

Динаміка та структура пасивів ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» за 2022-2024 роки

Показник	На кінець 2022 року	На кінець 2023 року	На кінець 2024 року	Абсолютне відхилення 2022-2023	Абсолютне відхилення 2023-2024
I. Власний капітал:					
Зареєстрований капітал	44,20	44,20	44,20	0,00	0,00
Нерозподілений прибуток	34,20	73,50	1 493,00	+39,3	+1 419,50
Усього власний капітал	78,40	117,70	1 537,20	+39,3	+1 419,50
III. Поточні зобов'язання					
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	0,00	0,00	157,00	0,00	+157,00
Кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	3,60	8,60	471,90	+5,0	+463,30
Інші поточні зобов'язання	1 256,10	1 372,10	1 062,10	+116,0	-310,00
Усього поточні зобов'язання	1 259,70	1 380,70	1 691,00	+121,0	+310,30
Баланс	1 3380,10	1 498,40	3 228,20	+160,30	+1 729,80

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА»

Загальна сума власного капіталу зросла з 78,40 тис. грн до 1 537,20 тис. грн, що становить абсолютний приріст 1 458,80 тис. грн та темп приросту 1 860,46%. Частка власного капіталу у структурі пасивів драматично змінилася: з 5,85% на кінець 2022 року до 7,85% у 2023 році та до 47,62% у 2024 році. Таке зростання на 41,77 процентних пункти свідчить про кардинальне зміцнення фінансової незалежності підприємства. Якщо у 2022-2023 роках підприємство було критично залежним від зовнішніх джерел фінансування, то у 2024 році воно досягло збалансованої структури капіталу, де майже половина активів фінансується за рахунок власних коштів.

Поточні зобов'язання як основне джерело залученого капіталу демонструють неоднорідну динаміку. Загальна сума поточних зобов'язань зросла з 1 259,70 тис. грн у 2022 році до 1 380,70 тис. грн у 2023 році (приріст 121,00 тис. грн або 9,61%), проте у 2024 році скоротилася до 1 691,00 тис. грн. Незважаючи на абсолютне зростання на 431,30 тис. грн за весь період, частка поточних зобов'язань у структурі пасивів суттєво знизилася з 94,15% до 52,38%, що становить зменшення на 41,77 процентних пункти.

Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, яка була відсутня у 2022-2023 роках, з'являється у 2024 році в сумі 157,00 тис. грн, що становить 4,86% від загальної суми пасивів. Поява цієї статті свідчить про зміну політики розрахунків з постачальниками: підприємство почало використовувати товарні кредити, що дозволяє оптимізувати грошові потоки та вивільняти оборотні кошти для інших цілей. Співвідношення кредиторської заборгованості за товари (157,00 тис. грн) до дебіторської заборгованості за товари (879,50 тис. грн) становить 1:5,6, що свідчить про те, що підприємство надає своїм покупцям значно більші комерційні кредити, ніж отримує від постачальників.

Кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом демонструє зростаючу динаміку: з 3,60 тис. грн у 2022 році до 8,60 тис. грн у 2023 році та 471,90 тис. грн у 2024 році. Абсолютний приріст становить 468,30 тис. грн при

темпі приросту 13 008,33%. Таке драматичне зростання пов'язане зі збільшенням оподатковуваної бази внаслідок зростання прибутковості підприємства та обсягів операцій. Частка цієї заборгованості зросла з 0,27% до 14,62%, що відображає зростання податкових зобов'язань, які формуються наприкінці звітної періоду та підлягають сплаті в наступному періоді.

Інші поточні зобов'язання, які становили найбільшу частку у 2022-2023 роках, демонструють тенденцію до скорочення як в абсолютному, так і у відносному вираженні. З 1 256,10 тис. грн у 2022 році вони зросли до 1 372,10 тис. грн у 2023 році (приріст 116,00 тис. грн), проте у 2024 році скоротилися до 1 062,10 тис. грн. Абсолютне зменшення за період 2022-2024 років становить 194,00 тис. грн або 15,44%. Частка інших поточних зобов'язань знизилася з 93,87% у 2022 році до 32,90% у 2024 році, що становить зменшення на 60,97 процентних пункти. До складу інших поточних зобов'язань можуть входити заборгованість перед персоналом, заборгованість зі страхування, заборгованість перед засновниками або інші короткострокові зобов'язання, які не класифікуються за основними статтями.

Валюта балансу зросла з 1 338,10 тис. грн до 3 228,20 тис. грн, що точно відповідає сумі активів і підтверджує коректність складання балансу. Структурний аналіз пасивів виявляє перехід від моделі критичної залежності від залучених коштів (94,15% у 2022 році) до збалансованої структури капіталу з майже рівними частками власного та залученого капіталу у 2024 році.

Коефіцієнт автономії (частка власного капіталу) зріс з 0,059 у 2022 році до 0,476 у 2024 році, наближаючись до нормативного значення 0,5. Коефіцієнт фінансової залежності знизився з 17,06 до 2,10, що свідчить про суттєве зменшення фінансових ризиків. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами зріс з від'ємного значення до позитивного, що підтверджує формування стабільної фінансової бази для операційної діяльності.

Комплексний аналіз фінансово-господарської діяльності ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» за період 2022-2024 років виявляє виняткову історію успішної трансформації торговельного підприємства. За три роки підприємство здійснило якісний перехід від невеликого торговельного суб'єкта з обмеженими фінансовими можливостями та критичною залежністю від зовнішнього фінансування до динамічно зростаючого учасника ринку з міцною фінансовою базою та високими показниками ефективності.

Проведений аналіз доходів та витрат продемонстрував стрімке масштабування бізнесу з випереджаючим зростанням прибутковості порівняно з доходами, що свідчить про оптимізацію бізнес-процесів та вдосконалення операційної моделі. Формування фінансових результатів характеризується послідовним зростанням усіх рівнів прибутковості та демонструє потужний ефект операційного важеля. Структура активів зазнала кардинальної трансформації від капіталомісткої моделі з великими товарними запасами до високоефективної системи швидкого обороту з акцентом на ліквідність. Аналіз пасивів виявив фундаментальне зміцнення фінансової незалежності через накопичення власного капіталу та формування збалансованої структури джерел фінансування.

Підприємство демонструє всі ознаки успішної реалізації стратегії інтенсивного розвитку: суттєве підвищення оборотності активів, прискорення грошових потоків, зростання всіх показників рентабельності та зміцнення фінансової стійкості. Консервативна фінансова політика без використання кредитних ресурсів забезпечує стабільність та знижує ризики, водночас не обмежуючи можливості для подальшого зростання завдяки потужному внутрішньому генеруванню прибутку. Загалом, ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» створило міцний фундамент для подальшого сталого розвитку та має всі передумови для зміцнення своїх ринкових позицій у майбутньому.

2.3 Методика проведення аудиту доходів і витрат та узагальнення його результатів на ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА»

Аудит доходів і витрат підприємства є однією з найбільш критичних ділянок аудиторської перевірки, оскільки достовірність відображення цих показників безпосередньо впливає на фінансовий результат і, відповідно, на обґрунтованість управлінських рішень, що приймаються на основі фінансової звітності. Для ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА», яке демонструє високі темпи зростання та суттєву зміну фінансових показників, проведення якісного аудиту набуває особливого значення для підтвердження реальності досягнутих результатів та виявлення потенційних ризиків, що можуть вплинути на фінансову стійкість у майбутньому.

Мета аудиту доходів і витрат ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» полягає у висловленні незалежної думки про достовірність відображення доходів, витрат і фінансових результатів у фінансовій звітності підприємства за 2024 рік, відповідність застосованих методів обліку вимогам НП(С)БО та обліковій політиці підприємства, повноту і своєчасність відображення господарських операцій в облікових регістрах. Додатковою метою є надання рекомендацій щодо вдосконалення системи обліку та внутрішнього контролю за доходами та витратами.

Відповідно до Міжнародних стандартів аудиту, процес аудиторської перевірки доходів і витрат включає три основні етапи: планування аудиту, виконання аудиторських процедур та узагальнення результатів з формуванням аудиторського висновку. Розглянемо детально методику проведення кожного з цих етапів на прикладі ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА»

Початковим кроком планування є попереднє ознайомлення з підприємством, що дозволяє сформулювати загальне розуміння специфіки його діяльності, організаційної структури, застосовуваних облікових політик та зовнішнього середовища функціонування. ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» є малим підприємством

з організаційно-правовою формою товариства з обмеженою відповідальністю, що здійснює оптову торгівлю продуктами харчування згідно з основним КВЕД 46.3. Підприємство розташоване в м. Старокостянтинів Хмельницької області і станом на кінець 2024 року має одного працівника, який за сумісництвом виконує функції директора та головного бухгалтера.

Важливим елементом планування є оцінка системи внутрішнього контролю підприємства, яка здійснюється відповідно до вимог МСА 315 «Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвих викривлень через розуміння суб'єкта господарювання та його середовища» [24]. Система внутрішнього контролю на ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» має як сильні, так і слабкі сторони. До сильних сторін можна віднести автоматизацію бухгалтерського обліку на базі програми «1С:Підприємство 8», що знижує ризики арифметичних помилок та забезпечує автоматичну перевірку правильності кореспонденції рахунків. Усі господарські операції підтверджуються первинними документами, що відповідає базовому принципу документального обґрунтування записів у бухгалтерському обліку. Підприємство регулярно проводить інвентаризацію товарних запасів, що дозволяє своєчасно виявляти розбіжності між даними обліку та фактичною наявністю. Застосування методу ФІФО для оцінки вибуття запасів забезпечує послідовність облікової політики та відповідність вимогам НП(С)БО 9 «Запаси».

Водночас система внутрішнього контролю має суттєві слабкості, що обумовлені масштабами та організаційною структурою підприємства. Ключовою проблемою є відсутність розмежування обов'язків – одна особа виконує функції авторизації операцій, ведення обліку, здійснення платежів та підготовки звітності, що суперечить базовому принципу внутрішнього контролю про необхідність розподілу несумісних обов'язків. З урахуванням виявлених слабкостей системи внутрішнього контролю, аудитор оцінює ризик контролю як високий, що обумовлює необхідність проведення розширених аудиторських процедур по суті та збільшення обсягу вибірки для перевірки.

На другому етапі аудиту керуємось МСА 320 «Суттєвість при плануванні та проведенні аудиту». Для ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» базовим показником обрано чистий дохід від реалізації, оскільки підприємство є прибутковим і не має значних коливань фінансових результатів. Рівень суттєвості розраховується за формулою (2.1):

$$\text{Суттєвість} = \text{Чистий дохід} \times 1\%, \quad (2.1)$$

Суттєвість = 9 193,60 тис. грн $\times$ 0,01 = 91,94 тис. грн. Операційна суттєвість, яка використовується для планування обсягу вибірки, становить 75% від загального рівня суттєвості: 91,94 тис. грн $\times$ 0,75 = 68,96 тис. грн.

Це означає, що викривлення, які перевищують 91,94 тис. грн, вважатимуться суттєвими для фінансової звітності підприємства.

Аудит доходів від реалізації є пріоритетним напрямком перевірки, оскільки МСА 240 визначає визнання доходів як одну з найбільш ризикових зон щодо можливого шахрайства. Для проведення аудиту застосовуємо комбінацію аналітичних процедур та детального тестування операцій. На першому етапі проводиться аналіз динаміки місячних доходів протягом 2024 року для виявлення нетипових коливань. Аналіз показав, що найбільші обсяги реалізації припадають на четвертий квартал (3 456 тис. грн), що становить 37,6% річного доходу, тоді як у першому кварталі реалізація становила лише 1 687 тис. грн (18,3%). Таке зростання є логічним з огляду на сезонність попиту на продукти харчування та поступове нарощування обсягів діяльності протягом року.

Для підтвердження реальності та повноти визнання доходів аудитор формує вибірку операцій методом монетарної одиниці. З генеральної сукупності операцій реалізації відібрано 28 операцій на загальну суму 2 947 тис. грн, що становить 32,1% від чистого доходу і значно перевищує встановлену операційну суттєвість. Для кожної відібраної операції перевіряється наявність повного пакету первинних документів: видаткової накладної, товарно-транспортної накладної (за необхідності), податкової накладної та підтвердження оплати або виникнення

дебіторської заборгованості. Перевірка підтвердила, що всі операції мають належне документальне оформлення, дохід визнано в момент переходу права власності на товар до покупця, що повністю відповідає обліковій політиці підприємства та вимогам НП(С)БО 15.

Аудит собівартості реалізованих товарів фокусується на перевірці правильності застосування методу ФІФО та обґрунтованості списання запасів. Аудитор обирає п'ять товарних позицій з різних номенклатурних груп, які мають найбільші обороти за рік, та відтворює розрахунок собівартості їх реалізації на основі карток складського обліку. Для кожної позиції аналізується послідовність надходження партій товару протягом року та порядок їх списання при реалізації. Перевірка показала, що метод ФІФО застосовується коректно і послідовно: товари, які надійшли на склад першими, списуються в собівартість реалізації першими за їх фактичною закупівельною вартістю. Аудитор також перевіряє арифметичну точність розрахунків та узгодженість даних аналітичного обліку запасів з оборотами по рахунку 281 «Товари на складі».

Для підтвердження достовірності залишків товарних запасів на кінець звітного періоду аудитор аналізує результати річної інвентаризації, проведеної підприємством 28 грудня 2024 року. Згідно з інвентаризаційним описом, фактична наявність товарів на складі становила 531,10 тис. грн, що повністю збігається з обліковими даними. Випадків нестач, лишків чи уцінки товарів не виявлено.

Аудит інших операційних витрат передбачає перевірку їх документального підтвердження, економічної доцільності та правильності класифікації. З генеральної сукупності операцій, відображених на рахунку 94 «Інші витрати операційної діяльності», аудитор відбирає 22 операції на загальну суму 104 тис. грн, що становить 63,9% від загальної суми інших операційних витрат у 162,70 тис. грн. Для кожної відібраної операції перевіряється наявність первинних документів (договорів, актів виконаних робіт, рахунків постачальників), підтвердження оплати (платіжних доручень, банківських виписок) та відповідність змісту

операції критеріям визнання витрат згідно з НП(С)БО 16. Перевірка підтвердила, що всі витрати мають належне документальне оформлення, економічно обґрунтовані та правильно класифіковані як інші операційні витрати. Жодних операцій, які б мали ознаки особистих витрат власника або витрат, не пов'язаних з операційною діяльністю, не виявлено.

Аналізуємо операції реалізації та закупівлі товарів, здійснені в період з 25 грудня 2024 року по 10 січня 2025 року. Метою перевірки є з'ясування, чи всі операції, що економічно відбулися у 2024 році (товар відвантажено покупцям або отримано від постачальників до 31 грудня), відображені саме в обліку 2024 року. Перевірка 15 операцій навколо дати балансу виявила одне несуттєве викривлення: операція відвантаження товару покупцю на суму 38 тис. грн, здійснена 30 грудня 2024 року згідно з видатковою накладною, була відображена в обліку лише 3 січня 2025 року через затримку в оформленні документів. Це призвело до заниження доходу 2024 року на 38 тис. грн. Оскільки сума викривлення становить лише 0,41% від чистого доходу і не перевищує рівень суттєвості, класифікуємо це викривлення як несуттєве, проте включаємо його до переліку невідкоригованих викривлень для оцінки сукупного впливу.

На завершальному етапі аудиту здійснюється узагальнення виявлених викривлень та оцінка їх сукупного впливу на фінансову звітність. Окрім виявленого викривлення відсічки на 38 тис. грн, аудитор ідентифікував ще одну несуттєву помилку: арифметичну неточність при розподілі транспортних витрат між періодами на суму 6 тис. грн, що призвело до незначного завищення витрат поточного періоду. Загальна сума невідкоригованих викривлень становить 44 тис. грн, що складає лише 0,48% від рівня суттєвості (44 тис. грн / 91,94 тис. грн × 100%). Оскільки сукупний вплив виявлених викривлень є значно меншим за встановлений рівень суттєвості, а фінансова звітність в усіх суттєвих аспектах достовірно відображає фінансовий стан та результати діяльності ТОВ ТД

«ПОДОЛЯНОЧКА», аудитор приймає рішення про висловлення немодифікованої (позитивної) думки згідно з МСА 700.

Результати аудиту дозволяють зробити висновок про високу якість організації бухгалтерського обліку доходів і витрат на підприємстві. Облікова політика застосовується послідовно, первинні документи оформлюються належним чином, автоматизована система обліку функціонує ефективно. Водночас аудитором підготовлено управлінський лист з рекомендаціями щодо подальшого вдосконалення системи обліку та внутрішнього контролю. Ключовими рекомендаціями є:

- впровадження внутрішнього регламенту, який би чітко визначав граничні терміни оформлення первинних документів для запобігання помилкам відсічки;
- розробка системи кредитних лімітів для покупців з урахуванням зростання дебіторської заборгованості;
- запровадження щоквартальної аналітичної звітності про рентабельність окремих товарних груп для оптимізації асортиментної політики;
- посилення контролю за термінами придатності товарів через автоматизовані нагадування в обліковій системі.
- Впровадження цих рекомендацій дозволить підприємству ще більше підвищити ефективність управління доходами та витратами в умовах подальшого зростання масштабів діяльності.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ АУДИТУ І АНАЛІЗУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Проведене дослідження теоретико-методичних засад та практики організації обліку, аналізу й аудиту доходів і витрат ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» дозволило виявити не лише позитивні аспекти функціонування облікової системи, а й ідентифікувати певні проблемні зони, що потребують удосконалення. Незважаючи на загалом задовільний стан організації бухгалтерського обліку та високу динаміку фінансових показників, існує об'єктивна необхідність адаптації облікових і аналітичних процесів до сучасних викликів, які постають перед вітчизняним бізнесом. Особливої актуальності ці питання набувають в умовах воєнного стану, коли підприємства змушені оперативно реагувати на непередбачувані зміни зовнішнього середовища, що вимагає більш гнучких і інформативних систем управлінської звітності.

Першочерговим напрямком удосконалення організації обліку доходів і витрат на підприємстві є розширення системи аналітичного обліку, яка наразі не забезпечує достатньої деталізації інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Зокрема, облік доходів від реалізації доцільно структурувати не лише за товарними групами, а й за каналами збуту, географічними сегментами та категоріями покупців. Така деталізація дозволить виявляти найбільш рентабельні напрямки діяльності, оцінювати ефективність роботи з різними категоріями клієнтів та оптимізувати асортиментну політику з урахуванням попиту в різних сегментах ринку. Додатково рекомендується запровадити облік маржинального доходу за окремими товарними позиціями, що дасть змогу ідентифікувати продукцію з найвищою та найнижчою прибутковістю і прийняти рішення про доцільність збереження певних позицій в асортименті або їх заміни на більш маржинальні альтернативи.

Важливим аспектом удосконалення обліку витрат є впровадження їх класифікації за ступенем контролюваності та релевантності для управлінських рішень. Наразі на підприємстві витрати групуються лише за функціональним призначенням, що відповідає вимогам фінансової звітності, проте є недостатнім для управлінського обліку. Доцільно виділяти контрольовані витрати, на які менеджмент може безпосередньо впливати через оптимізацію операційних процесів, та неконтрольовані витрати, які визначаються зовнішніми факторами або довгостроковими договірними зобов'язаннями. Окремої уваги потребує виділення в аналітичному обліку специфічних витрат, пов'язаних з функціонуванням в умовах воєнного стану, таких як додаткові витрати на забезпечення безпеки, енергонезалежність та адаптацію логістичних маршрутів. Ідентифікація цих витрат дозволить коректно оцінювати базову операційну ефективність підприємства та формувати реалістичні прогнози для періоду після нормалізації ситуації.

Методика аналізу доходів і витрат потребує доповнення інструментами прогнозної аналітики та стрес-тестування фінансової стійкості. Традиційні методи аналізу, які фокусуються на дослідженні минулих результатів, мають бути доповнені проактивними інструментами, що дозволяють моделювати фінансові наслідки різних сценаріїв розвитку подій. Рекомендується впровадити систему сценарного планування з розробкою мінімум трьох базових сценаріїв: оптимістичного, базового та песимістичного. Для кожного сценарію необхідно моделювати прогнозні показники доходів, витрат, точки беззбитковості та запасу фінансової міцності. Особливо важливим є впровадження системи раннього попередження про фінансові загрози через моніторинг ключових індикаторів, таких як темпи зростання дебіторської заборгованості відносно доходів, динаміка оборотності запасів, частка грошових коштів у структурі активів та рівень концентрації продажів на окремих клієнтах. Встановлення граничних значень для цих індикаторів та їх систематичний моніторинг дозволить виявляти негативні

тенденції на ранніх стадіях, коли ще існують можливості для превентивних коригувальних дій.

Критично важливим напрямком удосконалення є розробка комплексної методики управління дебіторською заборгованістю, оскільки аналіз виявив суттєве зростання цього показника з 76,00 тис. грн до 879,50 тис. грн, що становить більш ніж десятикратне збільшення. Рекомендується впровадити систему кредитних лімітів для покупців на основі комплексної оцінки їх фінансового стану, історії платежів та ринкової репутації. Доцільно розробити градацію покупців за категоріями ризику з відповідними умовами надання товарного кредиту: для клієнтів з низьким ризиком - більш ліберальні умови відстрочки платежу, для клієнтів з підвищеним ризиком - скорочені терміни або обов'язкова передплата. Необхідним є запровадження щотижневого моніторингу стану дебіторської заборгованості з автоматичним формуванням реєстру прострочених боргів та оперативним контактуванням з боржниками. Додатково рекомендується розробити методику формування резерву сумнівних боргів на основі аналізу платіжної дисципліни окремих категорій клієнтів, що дозволить більш реалістично оцінювати очікувані грошові потоки та уникнути неприємних сюрпризів при складанні фінансової звітності [26].

Удосконалення методики аудиту доходів і витрат має відбуватися у напрямку посилення аналітичних процедур та впровадження елементів безперервного аудиту. Враховуючи високі темпи зростання підприємства та збільшення обсягів операцій, доцільно перейти від щорічного зовнішнього аудиту до системи квартальних експрес-перевірок ключових облікових зон, що дозволить своєчасно виявляти системні помилки та запобігати їх накопиченню. Рекомендується розширити застосування аналітичних процедур, зокрема впровадити автоматизований моніторинг нетипових відхилень у структурі доходів і витрат, аналіз трендів валової рентабельності за товарними групами, порівняння фактичних показників з плановими та галузевими бенчмарками. Особливої уваги

заслужує посилення процедур перевірки операцій відсічки, оскільки аудит виявив випадок неправильного віднесення операції до звітнього періоду, що хоча й не призвело до суттєвого викривлення, проте вказує на необхідність формалізації процедур закриття періоду.

Значним резервом підвищення ефективності управління є впровадження елементів управлінського обліку з регулярним формуванням внутрішньої звітності про фінансові результати в розрізі окремих сегментів діяльності. Рекомендується щомісячно формувати звіт про маржинальний дохід за товарними групами, який дозволить оцінювати внесок кожної категорії продукції у покриття постійних витрат та формування прибутку. Доцільно також запровадити систему бюджетування з розробкою операційних і фінансових бюджетів на квартал і рік з наступним щомісячним аналізом відхилень факту від плану. Це дозволить перейти від реактивного управління, коли рішення приймаються на основі вже отриманих результатів, до проактивного управління з прогнозуванням можливих проблем та превентивними коригувальними діями.

Окремої уваги потребує удосконалення системи документообігу та внутрішнього контролю. Попри високий рівень автоматизації обліку на базі програми "1С:Підприємство", відсутність формалізованих регламентів і процедур створює ризики несвоєчасного оформлення документів та помилок відсічки. Рекомендується розробити та затвердити Положення про документообіг, яке чітко визначатиме граничні терміни оформлення первинних документів, порядок їх перевірки та затвердження, процедури виправлення помилок [27]. Необхідним є також впровадження обов'язкової процедури щоденної звірки товарних залишків на складі з даними обліку, що дозволить оперативно виявляти розбіжності та запобігати накопиченню невідображених операцій. Враховуючи інтенсивне зростання обсягів діяльності, доцільно розглянути можливість залучення додаткового персоналу або аутсорсингу окремих облікових функцій для

забезпечення належного розмежування обов'язків та підвищення якості внутрішнього контролю [25].

Реалізація запропонованих напрямків удосконалення дозволить ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» сформувати більш досконалу систему управління доходами та витратами, здатну забезпечити якісну інформаційну підтримку стратегічних і оперативних рішень в умовах динамічного зовнішнього середовища. Впровадження розширеного аналітичного обліку, інструментів прогнозної аналітики, удосконаленої системи управління дебіторською заборгованістю та посиленого внутрішнього контролю створить надійний фундамент для подальшого сталого розвитку підприємства та підвищення його конкурентоспроможності на ринку.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження організації та методики аудиту і аналізу доходів та витрат підприємства дозволило сформуванню комплексного наукового уявлення про теоретичні засади, практичні аспекти та напрямки вдосконалення системи управління фінансово-господарською діяльністю суб'єкта господарювання. Актуальність теми обумовлена тим, що в умовах воєнного стану достовірність інформації про доходи і витрати набуває критичного значення для забезпечення фінансової стійкості підприємств.

У теоретичній частині систематизовано наукові підходи до визначення економічної сутності доходів і витрат від класичної економічної теорії до сучасних облікових стандартів. Порівняльний аналіз НП(С)БО 15 «Дохід», НП(С)БО 16 «Витрати» та відповідних міжнародних стандартів виявив їх концептуальну схожість при певних методологічних відмінностях. Дослідження класифікації виділило облікову класифікацію для цілей звітності та управлінську для прийняття рішень, включаючи поділ витрат на змінні та постійні, контрольовані та неконтрольовані.

Систематизація методичних засад виявила необхідність поєднання аналітичного блоку (горизонтальний, вертикальний, факторний аналіз, СVP-аналіз, маржинальний аналіз) та контрольного блоку (аудит за міжнародними стандартами). Обґрунтовано етапність аудиту: планування з оцінкою ризиків, виконання процедур та формування висновку.

Організаційно-економічна характеристика ТОВ ТД «ПОДОЛЯНОЧКА» виявила специфіку малого торговельного підприємства у сфері оптової торгівлі продуктами харчування, що функціонує на базі оборотних активів з власними торговими марками та дистриб'юторською мережею. SWOT-аналіз ідентифікував сильні сторони (управлінська компетентність, сучасні технології) та слабкості (обмеженість капіталу, недостатність маркетингу).

Аналіз показників за 2022-2024 роки продемонстрував виняткову динаміку: валюта балансу зросла на 141%, власний капітал збільшився у 20 разів (частка зросла з 6% до 48%), чистий дохід зріс у 12 разів до 9194 тис. грн, валовий прибуток збільшився у 26 разів при підвищенні валової рентабельності з 10% до 21%, чистий прибуток зріс у 88 разів при зростанні чистої рентабельності з 2% до 16%.

Дослідження організації обліку підтвердило відповідність процедур національним стандартам. Дохід визнається при відвантаженні товару, для собівартості застосовується метод ФІФО, витрати класифікуються за функціональним призначенням. Автоматизація на базі «1С:Підприємство» забезпечує оперативність обробки. Виявлено недоліки: концентрація функцій в одній особі, відсутність формалізованих регламентів контролю.

Комплексний аналіз структури та динаміки виявив трансформацію підприємства. Собівартість зросла на 380% при зростанні доходів на 483%, що підтверджує оптимізацію. Співвідношення темпів зростання чистого прибутку до доходів (7,49 разів) демонструє потужний операційний важіль. Структура активів трансформувалася: частка запасів знизилася з 71% до 16%, грошові кошти зросли з 16% до 56%, з'явилася дебіторська заборгованість 27%. Коефіцієнт оборотності активів зріс з 0,57 до 3,89 разів. Аналіз пасивів підтвердив зміцнення фінансової незалежності: коефіцієнт автономії зріс з 0,06 до 0,48, коефіцієнт фінансової залежності знизився з 17 до 2.

Аудит за 2024 рік підтвердив достовірність звітності. Рівень суттєвості визначено 92 тис. грн. Перевірка охопила вибірку операцій реалізації на 2947 тис. грн (32%), тестування методу ФІФО, інвентаризацію, перевірку витрат на 104 тис. грн (64%). Виявлено два несуттєві викривлення на 44 тис. грн (0,48% від суттєвості), що не вплинуло на позитивну аудиторську думку.

Розроблено практичні рекомендації: розширення аналітичного обліку за каналами збуту та категоріями покупців, впровадження обліку маржинального

доходу, класифікація витрат за контрольованістю, розробка методики управління дебіторською заборгованістю з кредитними лімітами та категоризацією покупців, доповнення аналізу прогностною аналітикою та стрес-тестуванням, впровадження квартальних експрес-перевірок та автоматизованого моніторингу, запровадження управлінського обліку з бюджетуванням, розробка Положення про документообіг.

Наукова новизна полягає в узагальненні підходів до обліку, аналізу та аудиту доходів і витрат з урахуванням специфіки малого бізнесу в умовах воєнного стану. Практична значущість визначається можливістю застосування рекомендацій для підвищення якості управлінської інформації та фінансової стабільності. Результати підтвердили, що малі підприємства з ефективним управлінням можуть досягати виняткових результатів навіть в екстремальних умовах.

Перспективи досліджень пов'язані з розробкою цифрових інструментів аналізу на базі штучного інтелекту, дослідженням методики обліку специфічних витрат воєнного часу та вивченням факторів успішної адаптації бізнесу до кризових умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економічна енциклопедія. У трьох томах. – Т. 1 / за ред. С.В. Мочерного та ін. – К.: Вид. центр «Академія», 2002.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 15 «Дохід»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 290. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>.
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку № 15 «Дохід» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_025#Text.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затв. наказом Міністерства Фінансів України станом на 31.12.1999 № 318. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.
5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку №1 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text.
6. Усач Б. Ф., Душко З. О., Колос М. М. Організація і методика аудиту: підручник. К. : Знання, 2015. 295 с.
7. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Бескоста Г. М. Аудит : навч.-метод. посібник. Запоріжжя : ЗДІА, 2016. 184 с.
8. Гамова О. В., Козачок І. А., Бортник Г. О. Розробка програми аудиту доходів від реалізації готової продукції на підприємстві. Агросвіт. 2019. № 4. С.24-31.
9. Kulish G., Chepka V., Gavrilenko J. Methodological approaches to the assessment of the financial state of the enterprise: advantages and disadvantages. *Economies' Horizons*. 2023. № 1(23). С. 106–120. URL: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(23\).2023.274304](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(23).2023.274304) (дата звернення: 01.11.2025).

10. Онешко С. В., Кульча Є. І. Практичне застосування оперативних методів контролінгу в діяльності стивідорної компанії. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. № 6 (74). С.99 – 107.
11. Helms, M., & Nixon, J. (2010). Exploring SWOT analysis – where are we now? : A review of academic research from the last decade. *Journal of Strategy and Management*, 3, 215–251. DOI: <https://doi.org/10.1108/17554251011064837> [in English].
12. Kotler, P., & Keller, K.L. (2021). *Marketing management (Global Edition, 15th ed.)*. URL: <https://www.edugonist.com/wp-content/uploads/2021/09/Marketing-Management-by-Philip-Kotler-15th-Edition.pdf> [in English].
13. Porter, M. E. (1991). Towards a dynamic theory of strategy. *Strategic Management Journal*, Winter 1991, 12. DOI:<https://doi.org/10.1002/smj.4250121008> [in English].
14. Grant, R.M. (2016). *Contemporary strategy analysis: Text and cases edition*. John Wiley & Sons [in English].
15. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.
16. Кудирко, Л. П., & Пилипенко, К. А. (2021). Особливості обліку доходів та витрат підприємства в умовах цифровізації економіки. *Економіка та суспільство*, (24). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-52>.
17. Бондар, М. І., & Мостенська, Т. Л. (2020). Сучасні методи фінансово-економічного аналізу діяльності підприємства. *Інфраструктура ринку*, (49), 347-353.
18. Петрик, О. А., & Сімонова, Ю. С. (2022). CVP-аналіз як інструмент управління витратами підприємства. *Економічний простір*, (179), 98-102
19. Сук, Л. К., & Сук, П. Л. (2021). Методика аудиту операційних витрат підприємства. *Облік і фінанси*, (2), 84-91.

20. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV (зі змінами станом на 2024 рік). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

21. Голов, С. Ф. (2021). Організація бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу: проблеми та шляхи вирішення. Бухгалтерський облік і аудит, (6), 3-12.

22. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.

23. Момот, Т. В., & Безкоровайна, О. В. (2021). Методика аналізу дебіторської заборгованості підприємства. Економічний аналіз, 31(3), 184-191.

24. Міжнародний стандарт аудиту 315 (переглянутий у 2019 році) «Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвого викривлення». URL: <https://mof.gov.ua/uk/international-audit-standards>.

25. Височан, О. С., & Величко, Я. Г. (2022). Цифрова трансформація системи обліку на підприємствах України. Економіка та суспільство, (38). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-92>.

26. Кривов'язюк, І. В., & Стрільчук, Р. М. (2023). Управління дебіторською заборгованістю в умовах економічної нестабільності. Фінанси України, (4), 67-79.

27. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: затв. наказом Міністерства фінансів України від 24.05.1995 № 88 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95>.